ԱԶԴԱՐԱՐ

ԴԱՄԱՑ ԱՄՍՈՅ

1795

	Թուական	Թուական
Յետեւեալն Պարզաբանեն Պօղոսեան ... Վերադարձեալ նոր Ջուղայեցւոց. Սկսեալ ... ամսոյ ... 478 ... Արարատ.	Հայոց	Քն

Արդ՝ ամսամսօր հայեաց զգուշութե ամնձալի, զի պայտ լինել մեզ զարմանալ ՚ի վերայ սքանչելեացն Ա. Ծ՝ որք ՚ի մեզ նա բղործեցան յաւուրսն կայսութի · բայց թէպէտ կարի զարմանալ արժանէ և ընդ ում Ամենահրաշ իմաստութեան Տեառն մերոյ Երանելւոյն Յոհաննու Վարդապետի, այլ առաւել սքանչելի գրեթէ՝ ՚ի վերայ անձառ ամենախնամ գթութեանն Ա. Ծ. Զի նախ ՚ի կայսիպխաի տառապանաց՝ և ՚ի մերկութեր ժամանակի, այսպիսի այր՝ արանց գլուխ շնորհեաց մեզ · որով և ՚ի ձեռս շնորհաց նորա ամենայն նուաճեալ զանգայակեղ թշնութիւն աշխարհական կոյսերաց: Երկրորդ՝ զի բառորում սիրտ թագաւորաց ՚ի ձեռին խուռումանի բառ գրեցելումն՝ մեղկեալ կակղացոյց զկարծրացեալ սիրտ նոցա՝ որ այնչափ երկար

կար տուեցին ժուժկալութեամբ 'ի լռել ձայնի կենց. Թուղթ Հայոց | Թուղթ ՔԵ
ամենայն աւետարանին ՔԵ: Եւ որքան ևս զար-
մանալի, և հիանալի, և 'ի վեր քան զմտաւ մտաց զի
'ի նմանէ լսէին բանս. որպէս ասէ առաքեալն յա-
ւէտ ևս լսել. Եւ ոչ արդեօք բնաւ ևս խեթիւ
զնա նայեցին, և կամ երբէք զայրացեալ բարկա-
ցան 'ի վերայ համարձակ բանից բերանոյ նորա, այլ
ընդունեցին զնա, և սիրով ընկալան զբանս նորա:
Ո՜հ թէ միայն մտերմէին, և հաւանէին զաւետա-
րանն Քն ընդհանուր տէրութեանս իւրեանց:
Այլ թուի թէ ոչ ինչ իմիք 'ի կողմանէ իւրեանց
ունէին տալոյ զպատասխանի յաւուր դատաստանին
թէ ոչ ունէաք քարոզիչս և ծանուցիչս Ճշմարտ-
ութեան ուստի զթիւր և խոտորնակ ճանապարհն
գնայաք: Այլ ամենախնամ և Ամենաբարին ած
ներգործեաց զԼոյս շնորհաց իւրոց 'ի պայս 'ի-
ծոցս ազգիս Հայոց' որք ներողութեամբն Ի. և
կամ թէ վարկ լեալ ասել նախախնամութեամբն
այ գերի վարեցան 'ի պարս յորոց շառաւիղեալ
ծագեցաւ արեգակն արդիւնաւոր զքանիչն և ըզ
ցանկալի վարդապետն Յովհաննէս որով իսկ Ճշդրի-
տապէս և մանրամասնաբար ծանեան զՃշմարտու Ի
աւետարանի օրէնս: Վասն զի սիրտ նոցա գոլով
կապեալ 'ի սէր աշխարհի և 'ի հեշտութեան նան-
րամն և սնոտիապաշտ սնոտեաց կենցաղոյն ոչ
կարացին հետևել ճշդ րապատում Ճշմարտութեան
այլ ինքեանք իսկ կամիք իւրեանց հրաժարեցան 'ի
Ճշմարտութեան լուսոյ կենաց և հետևեցան 'ի խաւար
շաւղաց և 'ի սնոտի կրօնից' որոյ հիմնաւորութիւն
վարկցեն իսկ ստուգիւ 'ի վերայ ստութեան' և ուն-
այնութեան, քան թէ ստուգութեան և Ճշմար-
տութեան հաստատեալ: Քանզի ազգ մի որ 'ի բնէ
ստութեան և ունայնութեան հաստատեալ իցէ և
հետևեալ դժուարինէ նոցա, և յոյժ դժուարին
առի

Թուական Հայոց	Թուական Քր.

տալ ճանաչել զաստուածութիւն, և հնազանդել ճշմար-
տութեան նորա, ոչ իւր [illegible] զմեծագոյնն զ
նորա ինչ և կամ թէ զաստուածային հաւատս և զօրէնս
քննէ որպէս օրէնս Տեառն Աստուծոյ մերոյ [illegible]
առ Եգիպտացիս և [illegible] և [illegible] . [illegible]
յառաջ քան զկնիքն կրօնից [illegible] որ մինչ [illegible]
[illegible] 'ի պատուի 'ի մէջ նորա [illegible] այս
[illegible] առնել քան զամենայն [illegible]
[illegible] ուղղափառութիւն [illegible]
և [illegible] և [illegible] զամենայն [illegible]
[illegible] [illegible] 'ի [illegible] ։ [illegible]
[illegible] և այժմ [illegible] առնել քան զայն
[illegible] հնազանդեն [illegible], և [illegible]
[illegible], [illegible] զայսմանէ քոյ [illegible]
[illegible] զորս [illegible] [illegible] այս [illegible]
և [illegible] ամենայն [illegible] ։ Արդ [illegible]
[illegible] այսչափ [illegible] և [illegible]
[illegible] [illegible], և զ[illegible]
[illegible] այլ [illegible] ։ [illegible]
[illegible] մեր [illegible] [illegible]
[illegible], և [illegible] և զ[illegible]
[illegible] [illegible], և զ[illegible]
[illegible] Արեգ, [illegible] մինչև ի-
[illegible] 'ի [illegible] [illegible] և
[illegible] [illegible] [illegible] և [illegible]
[illegible] [illegible] թէ [illegible] [illegible], և 'ի
[illegible] ոչ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] 'ի [illegible] [illegible] և [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] , և զ[illegible]
ճշմարտութեան եկեղեցւոյն) ճանապարհս. որոց նոցա
և զկարծիս մեծաց նոցա [illegible] որոց կու[illegible] զայս նոցա
համաձայն հրէից Անտիոքացւոց զի մի երբեք կար-
ասցեն ճանաչել ստուգիւ զճշմարտութիւն ։ Իսկ
տէ

յետ ամի 'ի դէպ լինել առնել յայսմ վայրի Թէ, | Թուին | Թուին
Ամենաբարին և գթառատն Ած՝ ոչ զլքեաց զնոյն. | Հայոց | Քր.
իւր 'ի յաղէտն պարտից այլ թէպէտ բազում լուա-
պատէր արհաւիրանօք ծաղկեաց ած 'ի պարսկաստան
յաշխարհին առաքելով զնոսա հովուապետ բնիկ այ-
իւք առ 'ի որովք տեսանել նոցա զնոյն կենաց սա-
կայն առաւել ևս պէս քան զհամբաւն ծաղկեցաւ 'ի վեր
նախնեաց տեսչութեանց այ զփառաւորդ վարդապե-
տուն մեր Յովհաննէս Որոտնեցին եօ, ծնանձն Ճանչնչի-
զիւք այլ նոքայ ոչ կարացին տեսանել զկենաւէտ
լոյսն ուսումն և տարածեալ զկէտն յորփոփոխ այլ
և յարքունական կենաց պողոտայէն։ Որոյ վասն նա-
քարեփառ և ցանկալի այրն՝ կարէ ըստ դաւթայ
ասել առ Ած թէ՝ բաղումքէին այք հալածէին և
նեղէին զիս այլ ես 'ի վկայութեանց քոց ես ոչ
խոտորեցի։ Քանզի խօսէի զվկայութիւնս քո
առաջի թագաւորաց և ոչ ամաչէի։ Իսկ նոքա ոչ
ընկալան զբանն քո ես զի՞ արարից թէ և ընկալան
զսերմն բանին կենաց՝ բայց ոչ բուսուցին զպտուղ
բեղմնաբերս, այլ և ամենք զիս նեղեալ խոցէին,
և հալածէին նմին իբր հայէի յանապարհին՝ և մա-
շէի, զի զպտուղ իրանս քո ոչ պահէին։ Իսկ զայն
նմանս ասացից։ Այլ և երանելի և փառաւորեալ
Բարսեղին ոչ թէ միայն և եթ ունէր իսկ ալքհաւ-
իրք արտաքուստ, և տառապան 'ի հեթանոսաց այլև
ունէր 'ի ներքուստ մարտ 'ի փառասէր և 'ի խաւա-
րամիտ եպիսկոպոսաց և յունոյնակենցաղ վարդապետաց
և աբեղայից։ Քանզի սա կայր և կենցաղավարէր
իբրև զմի 'ի ճգնաւորաց անապատի, և անհամեմատ
զվարս ստացեալ ունէր 'ի մարմնաւորաց յոյժ ձեռին
իւրում. զի ոչ ունէր միս ոչ զանձն իւր պաճնէր
փառաւորեալ զգեստուք այլ միայն աշտաւ հացիւ
և խոշոր խարազնազգեստուք շրջանայր։ Իսկ այն-
ոքիկ յաւելուծածովք. քան. զսահմանեալ պարէնն

Թուին Հայոց	Թուին Քր.

կրօնաւորացն ուխտէին լինէին զգենուլին. և խրախ-
ճանային յուսոյս բարութեանն իւրեանց և նա նո-
ցա խրատէր ՚ի զգուշութեան և զգործս բա-
րեացն կարգէր իւրեանց ցուցանել՝ և մշտա-
ջանութեամբ ընթեռնուլ զգրեանս Աստուածայինս
Զի ասէր նոցա թէ որովք կարէք լուսաւորել լու-
սով գիտութեան զի գիտութիւնն է լոյս ուղղիչ
մարդոյ իսկ մեծ խորխորատ մթին է և խոր խա-
ւարային անգիտութիւն առ որ գրոց իսկ ի նոյանէ
ուշք մնացն զբանից երանելւոյ առն այ այլ նշկա-
հեալ արհամարհեցին զնա և զբանս նորա և այպ-
նակատակ բանիւք նախատեալք առնէին զնա և
երգիծուցանէին և զբաղումս ի շարադրեալ գրոց
նորա հրակիզեալ այրեցին առ նախանձու։ Ուստի
զայրացեալ նա ի վերայ նոցայ գնայ նստէ արտաքոյ
վանացս ՚ի առն հօր իւրում և անդ գործէ զգործս
իւր այ և մարդկան հաճոյականս։ և ոչ ոք ի յորոց
հետևեցաւ նմայ ՚ի գիտութիւնս և ՚ի գնացս իմաս-
տութեան բայց միայն Խաչատուր վարդապետն որ
յաջորդ գնայ ՚ի բնակութիւն լուսաւորեաց զնոսա
ուսուցանելով անդ զգիտութիւնս արտաքին գրոց
յորմէ ուսան պաղտասար դպիրն և արար զքերական-
ութիւն, և այլ շահեկան արդիւնս։ Իսկ ապա
եկեալ նա անտի դարձեալ ՚ի վանս մեր՝ եղև առ-
աջնորդ վանացս որպէս և գրեմք ՚ի վերոյ գնացեալ
ճանեցաւ ՚ի տեղւոջ իւրում։ Իսկ ոմանք մնացին
յանմտութիւնս իւրեանց և խաւարեցան անմտու-
թեամբ սրտից նոցա և կրթութիւն ոչինչ չգիտա-
կերպ գիտութիւն ՚ի միջոյ իւրեանց մինչև ցայսօր
ժամանակի։ Զայն՝ զոր մինչև ցայսօր ոյլք այսքէն
և խրախճանեն լուսապայծառ գիտութեամբ. Իսկ
մեք նստեալ մնացաք զուրկ ՚ի խաւարչտին տեղւոջ
և կարօտեալ մուրացկան։ Արդ՝ եթէ յանձամ
ուսանէին նոքա ՚ի յաստ տեղւոջ Յովհաննու Դերա-
պատկէ

պատիւ վարդապետի, և աշակերտք նորայ համագումարութեան միաբանութեան
աշակերտաց Մխիթարայ Աբբայի կաթողիկէին Հայոց ՔԷ
բաղձանաց զկնի հօտիս իւրոց նորայ վերա-
թեւեալ ձեռքեն՝ անստգիւտ՝ կարծեմ թէ
այժմ առաւելագոյն ևս պանծանայր իմաստու-
թեամբ և յոյժ ձոխագոյն գերափայլեալ եր-
եւելուք զամ ուրեք յորս իմաստուն գտանի իմ
մանաւանդ իսկ ոչ ինչ իւրք ընդ հատ գտանիր
այլ յառէջ պերճացեալ քան զ փանս Մխիթարայ
Աբբայի, և զայլս տեղիս ։ Բայց էր Օր՝ և
ոսկեղէն ժամանակ առորով յորժամ իսկ պեր-
ճանայր ատոտին հրաշագեղ մակացութեամբ
զոր կորուսաք զայն սակս խառնակութեր բարուց մե-
րոց ուստի թախանձանօք աղաչեմ զձեզ դուք որք
այժմ պանծայք զ գօնափայլ իմաստութեամբ մի
և դուք նոյնպէս զի մի գուցէ եղիւ ի մեզ զգեն-
ուցուք զ գծծառեսակն կերպարան ։ թէպէտ չէ օր
էն իսկ զանցեալ ունեցեալ իրովք եք պարծիլ որ-
պէս սակս առաջն հատուածից թէ առիլ ի թէ ու-
նէի երբեմն զայս ինչ և զայն ոչ է՝ ի հաշուեմ այլ
զոր ունիմ այժմ զայն անկանի 'ի հաշիւ բայց օրէնք է
և առաւել ևս յատկապէս կարգադրութեան
պանծալ և պարծիլ զ հայրենական իրօք Որ հայրն
մեր լոյս հոգւոյ եթող վասն մեր 'ի մէջ եկեղեց-
ւոյն ՔԷ զ բազում անսպառ գանձս արդիւնա-
կանս, թէ և յորոց արդեանց զուրկ եմք կողոպուտ
բայց ունիմք 'ի բազմաց գանձուցն նորա զբազումս
'ի մէջ մեր նմին իրի և որովք պարծիմք իբրև զորդի
հարազատք՝ առ ժառանգութիւն հայրենիք ։ Նա իսկ
և որովք., և զարթուցիչ շնորհիւն այ յուսամք և-
ապա լինիմք կրկին արծարծեալ բորբոքել յորոց
նշուլից 'ի յիմաստս գիտութեան ։ և վերստին
շքեղաշարադրագոյն զարդարել վերանորոգիլ
արփիափայլ մակացութեամբ ։ Արդ՝ եթէ այն
Հայրն

	Թուական Հայոց	Թուական Փրկ.
Հօրն մեր մեծապատւոյ յորժամ աղօթս մատուցանէ_ իւր առ Տէր 'Ած 'ի գիշերի առ դրան եկեղեց_ ւոյն՝ լոյս պայծառ յերկնից իջանէր նմանաչ ճառագայթիւք շուրջ զնովաւ փայլատակեալ_ լինէին, մինչ գրեթէ 'ի տասնից լուսոյ նշուլիցն՝ լուսաւորեալ երևիր համատարած վայր անդրոյն այնորիկ. բայց որում զայսմ խակ սուրբ հայրենեացն համատարի առնեն զամենեքեան աքք հնազանդք ոքք զնա տեսանելեան: Որբեան՝ և մեք անարժանք յաւուր հանդիսանալ՝ լուսաւորեալ կենդանագրել սովորեալ երկ_ նաւորքն՝ լուսով նորին: Իսկ և ա՛ զի եկեալ 'ի գրեալ գրոց երանելւոյ հօրն մերոյ՝ 'ի նորին բազում բժշկու_ թիւնս ախտաժետաց, և առնէն զարմանալի սքանչելիս որպէս և ես ապարդիւն անարժանս՝ բազում անգամ իսկ տեսի աչօք իմովք և ղօղոց անշառ շատ խակ և ան_ պատելիս վկայեցի: Սակայն ուրեմն՝ անկեղծաւոր հաւատամք, առ 'ի սրովք զախտ ցխոխութեան մերոյ ապաքինել:		
Ընդհանրական լեառ ամենայնի այսոցիկ կայ և ոմոյ իմն ասել զայս: Արդ՝ պէտս յաղթանակեսցուն դեղապատիժ և հրաշափառ այսմ գործոյ՝ զորս 'ի նմա_ նէ արտաքերեալ ծանուցեալ: որ միայն 'յորոց այսէ զօր յառաջագոյն ոչ գիտացի 'ի միտ բերեալ: Վասնզի նա հարցեալ եղև 'ի նշանաւոր հերձն արդարոյն յաղագս բնական կեանց մարմոյ՝ թէ հիմն արդեօք առնձեալ նուաճեսցէ զբնական կիր մարմնոյ. զի ասէր թէ՝ ոչէ դարձ կամայական զի մարմին լինի ամածել զնա անձնիշխան կամօք. այլէ դարձ և կիրք բնական՝ որ անկարէ և անհնարին բնաձեւել զնա անձնիշխան կամօք: Նա պատասխանէ կարելի կեալ խորհրդ կնոջ զի կին առնձեալ փառս առն և այր առնձեալ կնոջ, փառս որոյ 'ի յոյսն խոստումն զայն զարմանցեալ եմ խաղիմ զի ցուցցես ինձ զստոյգն և զատարակսութիւն		

իմ

իմ բառնալ ։ Եւ որ խոնարհահանճար հայրն մեր Յովհ[աննէս] | Յոհ. Հայր | Յ... ՎԻԷ
գործնական պիտոյիւք . պատուիրանէ որով և զառ իւր
ընկերաց բնական կրից մարմնոյն ցուցանէ ։ քանզի
որպէս երբեմն առաւ իմաստունն Պիւթագորաս
յորժամ հարցեալ եղև ի յումեմնէ թէ որ չափ իցեն
կեանք մարդկան նա պատասխանի ոչ այլ ինչ ասաց բա-
նիւ այլ փոքր ինչ երևեալ և իսկոյն գնաց անտի
ծածկեցաւ յաչաց նոցա որպէս գրէ հռչակեալ Խոր-
ենացի ։ կամեցեալ իմաստունն՝ այնու արագ փախ-
ստեամբ ցուցանել նոցա թէ յոյժ վաղանցուք և կար-
ճէ կեանք մարդկան ։ Սմին սակաւ արար և երջանիկ
այն՝ զի խնդրեաց յարքայէն յղել առ ինքն զմի
՚ի ներքինեաց իւրոց՝ զի ծանուսցէ նմա զառ իւրն որ
գնացեալ պատմեսցէ արքային ։ Եւ իբրև ՚ի վաղիւն
ներքինին գայ առնա, և ոչ ինչ երբէք ի սոյն ընդ-
նմայ՝ այլ նստեալ գրէ արագաբար զգիրս իւր
որպէս սովոր իսկ էր յամ ժամ գրել ։ իսկ ներքի-
նին այն վշտացեալ ի բազում կանգնելոյն նստէ, և
իբրև զժամս բազումս էանց ի վերայ ծունկք
նորա կլթուցեալ ցաւեցան վերստին յարուցեալ
կանգնէր և այսպէս փոխ ընդ փոխ նստեալ և
կանգնեալ մինչև յոյժ տաղտկացեալ նմա ։ Ապա ասէ
վարդապետին մերոյ ասա ինձ զոր ինչ կամիս ասել
զի երթեալ ծանուցից արքային , ասէ ցնա գնա զոր
ինչ տեսեր պատմեա արքային ։ իսկ գնացեալ զսա-
րսաղ անցմանց իւրն արքային զեկուցանէ որով իսկն
ծանեաւ արքայն զառ իւր իւրն և յոյժ ներբողեաց
զհռչակելի խոնարհութիւն նորա ՚ի մէջ նախարարաց
իւրոց ։ Եւ ապա երանելին հայրն մեր եղերեալ
կիւքեաց զարդ իւնալիր՝ և զարգաւոր որ կեանս իւր
ի բարւոք ծերութեան ՚ի հազար հարիւր վաթսուն
և հինգ թուականիս Արամազեան տումարիս, և ի
յԵՕ ժամանաս երրորդի և չորրորդի ամի հասակի կե-
նաց իւրոց ՚ի փառս ՔԻ ԱՅ մերոյ օրհնելոյն ։

Սոյ

Թուական Հայոց	Թուական Քն

Որոյ քրիստոսակիրն օրհնեալ եղիցի և բարեբանեալ և աղօթիւք նորին գթասցի տէր ՚ի վերայ մեր և աճեցուսցէ զսերմն բանին կենաց ՚ի մեզ ։ Այսչափ բաւ լեալ զ քրիստոսակ պատմութեանց երկուց աշակերտաց Տեառն գումարթի ընտրեալ Առաջնորդին որդ՝ աստուածոր ժամէ ինձ զերրորդէն, և զայլոց աշակերտաց սակաւուք ինչք ծանուցանել ։ Իսկ երրորդ ընտրեալ էրյն և գեղեցիկ աշակերտն նորա էր Նղէքսնէր Աճառեան և մեծ իմաստ բարունին որ էր քաջափառ և անպարտելի հզօր ախոյեան ընդ դէմ հերձուածողաց ։ Սա զկնի Տեառն Սամփսոնի առաջնորդին ընտրեցաւ ՚ի յառաջնորդութիւն վանացս նորին Ջուղայի, և ապա յետ Հայրապետ Կաթողիկոսի հաւանութեամբ ամենայն Արամեանց կարգեցաւ Հայրապետ ՚ի Յէջմիածին ։ Չորրորդ՝ Խաչատուր վարդապետ ։ Հինգերորդ Մինաս վարդապետ ։ Վեցերորդ՝ Անդրէաս վարդապետ Եօթներորդ՝ Միքայէլ վարդապետն ։ Սա էր յոյժ հմտացեալ ՚ի քերականշտականութեան արհեստի ։ Ութերորդ Մարկոս վարդապետ ։ Իններորդ՝ Յովսէփ վարդապետ ։ Տասներորդ Սիմէոն վարդապետ Մետասաներորդ՝ Յոհան վարդապետ ։ Արդ սոքա ամենեքեան ուրք քրիստոսականացն՝ ընկալան զկարգ և զաստիճան եպիսկոպոսութեան բայց ՚ի Յոհաննու Սքանչելահրաշ վարդապետէն, որ իւրով կամօք հրաժարեցաւ ոչ մտանել ՚ի յայն ջոկ ։

Արդ՝ ահաւասիկ այն երջանիկ կոփուռ և բարեբաստիկ Տէր Դաւիթ առաջնորդն սոսցեալ ծաղկեցոյց զբազում աշակերտս և լուսաւորեալ պայծառացոյց զհոգիս նոցա Աստուծոյ և երկնաւոր քաղաքավարութեամբ և զարդարեալ գեղեցկապանձ վարուց հայրոյն զնոսա փիլիսոփայական գիտութեամբ ։ և քնքշացայական Աստուածութեամբ Որոյ [illegible] բոլորից աշակերտացն՝ լուսէ մինչև ցքաղաքաւամբ

ամենեքեան արք ընտրեալք՝ և փառաւորեալք որպէս են Թովմաս
՚ի յորոց զամենայն ընտրելագոյնս առեալ դրոշմեալ ․ Հայր
մատենագրեցի զանուանս նոցա ՚ի սփեռի մերում ։
Իսկ ապա զկնի՝ յոլովից քրտնաջանաց և երաշխաւոր
տարժանանեաց՝ որ Ճգնեալ տքնեցաւ վսեմագարդ և
Մեծապատիւ Հայրն մեր Տէր Դաւիթ Բաբուենա-
պետ ՚ի վերայ տան Տեառն և յարկի փառաց անեղ Դ՛Ն
ԻՆԳ ․ այնուհետև իսկ լուսցեալ Եօթանդակի զժա-
մանակ նժդեհութեան նորա՝ և ՚ի ՌՌՅ թուոյս
լքանի ՚ի կենաց և փոխի առ Քս Տէրն մեր ։ Որոյ
յիշատակն օրհնութեամբ եղիցի ։ Իսկ արդ՝ զի
բարոյութեան Շնորհիւ ։ կատարեցի զխնդիր տեն-
չալոյս իմոյ ըստ կարողութեան քանքի և մը-
տայնոյն դխամեան մտացս իմոց՝ որ զառ ՚ի նոյ անէ
փախչանօք խնդրէիր ՚ի մատենի աստ յայսմիկ
կարձ ՚ի կարձոյ արձանագրել ․ որոյ վասն և ես ոչ
անփոյթ արարի զհաւաքումն նախնեաց իմոյ այլ
կատարեցի յօժարակամ սիրով թէպէտ ոչ յարիր
և անհետեթ ՚ի յոձոյ ձեռս մերոյ ։ Աստանոր
ժամ է ինձ վերստին դարձուցանել զբանս մեր
՚ի յիշատակութիւնս Հաղբատայ երկրորդի Ռեքայի
և զհաւաքուածս բանից նորա զորս թողաք ՚ի մերում-
դր՝ այսուհետև յուշագրեալ և կրակեալ առնել ։
Քանզի զոյսու ժամանակաւ հանեն զդաշտեցի
զթշուառութեան, զերեանսցի և զայլս հայոց
՚ի սպահանայ քաղաքամիջէն, և ՚ի մերում ջուղայե-
ցւոց՝ բանկեցուցին ․ որպէս և շորմէ Նռուաքեալ
վարդապետն կարի ծոխաւորն վիպէ ․ Իսկ որպէս
ստուգեն զնմանէ բազումք թէ՝ էր այր արդար
անկեղծ և խաղաղասէր ոչ սիրէր զանկրաւութիւն
և ոչ խնդայր ընդ կորուստ մարդկանց և յոյժ առ-
աւելեալ սիրէր անխարդախ սիրով զքրիստոնեայս՝
քան զաշխն իւր իսկ զկնի յոլովն արութեանց
և

Թոմաս
ՔԴ

Թուական Հայոց	Թուական Քրիստոսի

և քաջախրախուսութեան գործոց լուծանել ի կենաց որև քովանդակեաւ, զժամանակ տէրութեան իւրոյ։

Իսկ ապա սեպհականեալ ժառանգէ բզ Պերճական պետութիւն երկրորդն Հաւ ԱէՖի որդի նորա

Յետ որոյ յաջորդէ զտեղի նորայ եղբայր նորայ երրորդն Հանխամուէլ։

[illegible] [illegible]

Իսկ զկնի նորա ժառանգէ զաթոռ թագաւորութեան Հաւ Ալեման արքայն որ էր այր քաջ և իմաստուն սորայ և եղև յայտ հայկական հաճատոյս քրիստոնէութեան։ Ընդ որում և խօսեցաւ, հանճարեղ և իմաստախօս բանիւք երջանիկ վարդապետն Յովհաննէս՝ փասն հաճատոյս քրիստոնէութեան որպէս և զօրն ՚ի վերայ ընդ ր յաճախ բանիւք մանրամասնաբար ծանուցին իւր ընդ ժամանակս ընդ ոյնորի, փառաբանեալ աստուածաբանեցան աղօթանք, և զԼանդաշար քաղաք ընկճեալ նուաճեցին ընդ իշխանութեամբ իւրեանց։

Յորժամ զայս համբաւ հռչակ հարկանի յականջս Ալեման Արքային ՚ի ժամու ընկերեաց երևելւոյ յեղանակս սաստկասաստից և ՚ի ձիւնամած Եւ ձմրան, նոյն ժամայն յարուցեալ ի սեղանոյ համադամ և անուշահամ խորտկաց կերակրոց՝ և ըմպելեաց, հրամայէ հնչեցուցանել, և յուսաչափ ժամ պատրաստել իւրոյ փոյթ ընդ փոյթ կանգնել զվրան արտաքոյ քաղաքին։ Իսկ ինքն արքայն ի գլխաւորսն ժամուն գնացեալ պատեղի, ՚ի ներքսանէ իւրում զայս յորժամ ալդ եղև զօրացն ամ վաղվաղակի ժողովեցան միահամուռ ամենեքեան առ դրան խորանին արքային։ Որպէս օր ծանեան զկամս արքային Թէ կամի շուեալ ի վերայ Լանդաշարայ քաղաքի և Ճնշեալ նուաճել զապստամբեցեալ զաղօթանան և կործանել զանաւորոյն և զստամբակ զօրութիւնս նոցայ ուստի մինչև ի ծագել լուսոյ

արտաքսելն պատրաստեցան ամենեքեան 'ի պատրաստ-տութիւն պատերազմի ։ Իսկ ապա ելեալ արքայն 'ի տեղւոջէ անտի, կալեալ արշաւանս չուեալ խաղաց ԲՃՕՕ ։ հազար զօրօք գնաց պաշարել զ·քաղաքն Ղանտահարայ, և էառ մեծաւ ռազմիւ զ·քաղաքն 'ի նոցանէ 'ի միջոց դոյզն ժամանակի ։ Իւր և զ բա-զումս ի յոյոց սրախողխող մահուանէ ազատեաց՝ և զ մարդաբնակութիւն քաղաքին եւ 'ի ձեռս գօրծին խանի միոյ որ էր ազգաւ փրայի և ինքն արքայն անցեալ ելին ի քաղաքն սպահան ։ Իսկ գօրդին կա-ցեալ անդ յոյժ և յոյժ վշտացեալ տառապեցոյց զ նոսա վասն որոյ յոյժ վշտացեալ 'ի տառապանաց նեղութեանց սպանին զնա յաւուրս Շահսուլտան Հօսէին արքայի ։ Իսկ Արքայն Մահմուտն զ կնի բազում բարեփառութեանց գործոց մերձեցեալ ժամանէ նմա զ հասարակաց աւուրն լուծանի 'ի կենաց 'ի սպահան քաղաքիս, ՌՃԽԷ ։ յետ աւանդելոյ մե-րոյ ։ Որոյ թագաւորեալ ընդ ամ ամս	Թուական ·Հայոց	Թուական ·Ք·Ի
	28	
Իսկ յաւուրս ժամանակաց սորա էր Առաջնորդ Սրբոյ վանացս մերոյ զ տր Ստեփաննոս վարդապետն զորմէ 'ի անդր 'ի կարէս աշակերտաց տն Դաւթի վարդապետի Ջառեցայք ։ Իսկ զկնի սորա նստաւ յաթոռ Առաջնորդութեան զտէր Աղէք-սանդր վարդապետն ։		
Իսկ ապա յետ Մահմուտն Աշրաֆն փոխա-նորդէ զաթոռ նորա 'ի նոյն ամին ։	ՌՃՀԳ	ՌՉԻԴ
Շահ Սուլտան Հօսէն զորդի նորա, որ էր յոյժ վարժեալ և հմտացեալ 'ի գիտութիւնս պարսից ։ Սա յաւէտ եւս քան զ հայր իւր Մահմուտն եղև ներհուն և հմուտ հաւատոյ և կրօնի քրիստոնէութեանս՝ առաջ զինեալ հալածէ սրբով խռովեաց վաստակաւոր վարդապետն Յոհաննէս, և կապեալ ընկեցոյց զ չար կամս նորա ՝ բանտում և զորմէ վաղուրում՝ Ջախաբար զենկուցի ։		

Իսկ

358

Իբր արքայն հօսէն որ չափէր ստանալ թուղթն թուղթն
արբեցուցեալ և հմտացեալ ի յիմաստս գիտութեան, Հայոց ՔԲ
այնչափ առաւելապէս էր լեալ և հաճոյացեալ
ի քաջափառ գործոց արութեանց. քանզի ոչ ինչ
գործ արութեանց, և քաջութեան եւս ես այլ
ուսելեաց և ընթերցեալ պարապեալ և ՚ի յորս երէոց.
Որ և շինեալ ի հարաւակողմ քաղաքին ի յանապատ
տեղւոջ զգեղեցիկ պալատս արքունական՝ և շուրջ
զնովաւ զդրախտս և զբուրաստանս ՚ի պատճառս
զբօսանաց, և կոչեաց զանուն նորա Փահրապատ և
ինքն Արքայն հանապազօր հեծեալ ՚ի վերայ գլաս-
տու կանամբք և աղախնօք՝ և նետաձիգ զնոյն
ի պալատէ քաղաքին ՚ի պալատն Փահրապատոյ՝ և
անդ զբօսնոյր. իսկ այնուհետ կին արքային՝ որ էր
թագուհի ՚ի վերայ ամ թագուհեաց իւրոց և եւս
զխնկէշ և զանարի վարս արքային, կշտամբեալ
յանդիմանէ զնա խրատական բանիւք և ասէ. տես
արքայ զի նախնիք քո քաջութեամբ տիրեցին նահան-
գաց և գործովք արութեամբ ընդարձակեալ
տարածեցին զտէրութիւնս իւրեանց ՚ի վերայ
յոգունց զաւառաց և ոչ եթէ խնէշութեամբ և
վատթարի երկչոտութեամբ. Իսկ դու եթէ կամիս
ժառանգել զնոցունց թողեալ տէրութեան՝ որ
այժմ առ քեզ հասեալ, և դու զայն ունիս.
ուրեմն աղաչեմ զքեզ տէրիմ արքայ՝ զի համա-
նման քաջութեան գործոց նոցա զգործս և զարու-
թիւնս երևեցուսցես յանձին քում, որով կարես
կեալ անփոյթ և աներկիւղ ՚ի տէրութեան քում.
Իսկ եթէ ոչ այնպէս՝ գիտասջիր զի լսել
իսկ կործանեսցես զպահպանեալ տէրութեան գահ՝
և բռնաբարեալ նշաւակեսցիս ՚ի մէջ ամ ազգաց.
Արքայն բան լուեալ արքայն յիմաստնական կնո-
ջէն ոչ ընդունեալ զարթուցեալ ՚ի թմբրեալ հեշտու-
թենէ իւրմէ, և ոչ երկբայեցաւ ....

օգտաբեր խրատտուութիւնս իւրոյ որ կամէր որով, խրատիւք զանձն նորայ ապրեցուցանել 'ի մահաւոր վտանգէն և շքեղազարդ փառօք զնա բարձրագահ և արժանաւոր առնել : Այլ հանդոյն կամակոր անձանց' ես առաւել 'ի խելագարութիւն մտեալ ցնդեցայ . քանզի զկնի աղաղման բանից նորա կարի զայրացեալ ցասուաւ 'ի վերայ խոհեմալիր խրատու նորա, վաղ վաղակի հրամայէ խեղդ զպարանոց նորա արկանել, և հեղձամղձուկ զնա առնել և կորուսանել : Իսկ այն կատարի զհրաման թագաւորին . և սպանանի զգեղեցիկ և զհանճարեղ տիկինն փոխանակ բարի և շահաւէտ խրատու իւրոյ :

Որով և' արդարև ուսանիլ ճահէ մեզ' ոչ խրատել զանձինս խստասիրտս և կամակորս մինչեւ իսկ տակաւին 'ի կամակորութիւնս իւրեանց զառածեալք գիտացեալք հաստատեալ զի յաւէտ չար 'ի նոցունց փոխանակ բարեգոյն և օգտակար խրատու մերոյ ընդունիմք : Նմին իրի և երջանիկ մարգարէն' բարձրագոչ ձայնիւ խրատէ զմեզ իմաստնաբար բացատրելով լսէ' Առկ. : Որ իմաստուն իցէ արդեօք լուիցէ իսկ 'ի ժամանակիս յայսմիկ զի ժամանակս չարէ : Ահա իսկ ժամանակ չար և ժամանակ անընդունելի, և ժամանակ կործանման զ' խրատտուին և խրատ ընդունողին : Վասն որոյ կամ մեղմով խրատել պարտէ զխստասիրտ և զկամակոր անձինս և կամ թէ յայնպիսեաց բարուօք իսկէ բացէ 'ի բաց հրաժարիլ մինչեւ զի ջանիցեն 'ի կամակորութեանց իւրեանց : Նմին աղագաւ մարգարէն Դաւիթ և առաքեալն Պօղոս յոյժ ճահողապէս խրատեն զմեզ ամն ասելով թէ' ընդ նմին և հաց իսկ ոչ ուտէի իսկ միւսն ասէ' թէ' ընդ այնպիսոյն և հաց ես մի ուտեր : Արդ այժմ դարձայց ի կարգ բանիս իմոյ, և զնմանէ բուռն հարեալ խնամով ճառեցից ուստի արտաքս ելի թողլով կիսակատուր

զժամս իմ, զի որով իցէ իսկ՝ բացատրեալ ՚ի թուելն թուելն
լոյս անդր ելեսցէ զհամայն երկրաւ լեանս ՚ի վաղն֊ Հայոց ՔԻ
Ջուց, և ՚ի կանուխ ժամանակաց եղելոց ։ Իսկ այս֊
ուհետև հաճէ ինձ փոքր ինչ նորբութեամբ քննել
և հաստատել զապստամբութեանց Աղուանից աշ֊
խարհին, եթէ ով առաջնորդ, և կամ թէ վասն էր ապըս֊
տամբեցան Աղուանք ՚ի Հայոց Սուլտան Հասէն Աբ֊
քայէ Պարսից ։ Իբր թէպէտ զորմէ իսկ ոմանք բա֊
զումք զանազան զպատճառս պէսպիսաբար ստորա֊
գրեալ գանդաշէն այլ մեք սուգիւ հաստատեալ
զնմանէ ՚ի բազմաց՝ այս իսկ է զոր ՚ի ստորև փու֊
թամբ վերաճառել ։ Արդ՝ որպէս կանխագոյն իսկ
պատմեցաք զգործելն խանէն թէ՝ ընկալաւ զմարզ֊
պանութիւն Ղանդահարայ քաղաքին յԱրքայէն
Սպահանայ, և յայժ վշտացոյց զնոսա ամ սաստապա֊
նօք ։ Իբր որոց կրեալք զբազումս նեղութիւնս
՚ի ձեռանէ նորա և կերպիւ իւիք ճողոպրիլ ՚ի մե֊
ծագոյն կեղեքմանց նորա՝ ոչ մարթանալին ։ Սա֊
ոի յոլով գտեալք հնարից՝ կամեցան զալ ոմանք ՚ի
նոյանէ և բողոքել զնմանէ առաջի նորա ։

Իբր նախաշաւիղ գործոյս եղև միրվէիս
հայր մահմուտին՝ եկն ընդ այլոց ոմանց ՚ի սպահան
քաղաքս ուր և գրեցին յօրինակ մի՝ և ծանուցին
յորում զամ տառապանս [illegible] առ դրան արքայ֊
ին, և թախանձ արկեալ բազում անգամ զ բազում
նախարարս՝ և զ յառաջադէմ պաշտօնեայս ոչ
եղև իսկ նոց հնար մատուցանել զծանուցմունս իւր֊
եանց առաջի արքային, առ ի որով տեղեկանալ ար֊
քայն զբազմաժամանակեայ նեղութեանց նոցա, և
զհայ[illegible] ձեռնածանց ընձեռել խղճալ թեալ որոց
հարուածոց քանզի ինքն արքայն՝ գլխովին պարապ֊
եալ եղեալ ծառայէր իսկ խենեշութեան և որ֊
ովայնի ։ և ամ ծառայք դրանն արքունի ուրաքան֊
չիւր ոք փութայր գործել զօգուտ անձին իւրոյ՝ և

ոչ

ուչ ոք այն իսկ գոյր արդեօք՝ որ զ շինութենէ թուղթ
հասարակաց խորհել իսկ ջանայր ։ Այլ ամ Հայոց
ծառայք և ծառայականք արքայութեանն և
ինքն արքայն եղեալ էր ծառայ կրելով զինքեան
միայն զանուն արքայի և իրօք ևարդեամբ ամե
զուրկ էր կողոպուտ ՚ի թագաւորութենէ իւրմէ ։

Աստի և բնաւ արքայարանն վեր ՚ի վայր
յեղաշրջեալ էր և իւրաքանչիւր ոք ըստ հաճոյից
կամաց իւրոց գործէր և առնէր զկամս իւր վասն
զի ոչ ոք էր որ ՚ի թիկունս նոցա հասանէր և օգնէր
ըստ նոցայ առնելով զիրաւունս և զդատաստանս
ըստ արդարութեան ։ Իսկ յետ ամ [illegible]ութեանցս
այսոցիկ զոր ետես միրկէ(?) աղօթանն նաև յաւել
եւ տեսանել ՚ի վերայ այնր ամի և զայսոսիկ ։ Նախ
զամ իսկ հնարս աշխարհին տեղեկացեալ ծանեաւ
և զբովանդակ ելումնս ճանապարհաց նց դիմել
խնայեաց և ապա յաւուր միում ետես և զայս
խենեշական գործս յիմարութեան յարքայէն և
որով և յոյս մեծ ստանայր ՚ի հոգւոջ իւրում
վասն ապագայի ապստամբութեան՝ զոր խորհէր
էր ։ քանզի արք ոմանք վաճառականք՝ որք գային ՚ի
Շիրազայ, իբրև հասին մերձ ՚ի սահմանս Սպահան-
այ քաղաքին ․ որէ իբր հինգ ասպարիզաւ հեռի ՚ի
քաղաքէս, և կոչի անուն տեղւոյն այնորիկ հազար
դարայ ․ այսինքն ունող հազար դար և փոս եւ դիս ։
Անդ անօրէն իսկ մերկացեալք ասպատակացն յաւազա-
կաց՝ յամ աղխից և ՚ի մթերից ՚իւրեանց ․ որոց եկ-
եալ պատմեցին զաղէտս անցից Արքային, և ոչ կա-
րաց գտանել զաւազակն զայնոսիկ, ոչ ինչ ունելով
փոյթ ՚ի վերայ այն ալխի իւրոց ։ Նա իսկ յաւուր մի-
ում եկին արք ոմանք և պատմեցին արքային թէ
Ազգն Լոռոց որք բնակեալ քեն ՚ի հարաւակողմ քաղ-
աքիս եկին և ապստամբեալ կապտեցին զգեղն նոցա
Փապատ ուստի ելանէ զաղբիւր և զինտիր ողկոյզ ։
էաղ

խաղաղոյ ։ Եբրև հարցեալ տեղեկացաւ արքայն թէ Թուլին Թուլին
Տեղ փարսախ հեռի 'ի քաղաքէս գիւղն այն Հայոց ՔԷ
այն առաջ թէ ինձ ոչ ինչէ փոյթ զի շատէ ինձ
և բաւական պատասխան քաղաքս ։ Դարձեալ խնկ
մատուր մեռեալ սպան պատուական մի դուռ հանդ. իշխան
հրամ յէ զբաղում դահ կանս բաշխել աղքատաց
վասն այնր իրի զի թողցէ տէր Աժ զմեղս սպանութ
պէտաւորա ։ Սակս զայն և առաւել քան զայս-
ախք խելաբարական և փառնական իրողութեանս
քաջաբ եղբ. Յուծմանց Րստեանէլ Միրվէյս ․ Եթէ յոդի
իւր եթէ ապստամբութիւն 'ի գործ արկցէ' կարէ
յաղթել, և ստանալ զաղգսն պարսից, և զ լա-
գաւորութեան գահ կործանել ։ Սակս որ փոյթ ինդ-
րեաց Հ. հայրապետ տանուտէր ընթացեալ վաղվաղակի
ժամանէ 'ի քաղաքն Ղանդահար և յանկարծակի 'ի
մերձակայ ժամուց յառնէ 'ի վերայ Գուրգին խանի,
և 'ի եօսլաքի ամբ իւրում սպանանէ զ, և զ քաղաքն
հնազանդ ամենահայաքս իւրովք ինդ 'ի իշխանութեան
իւրոյ նուաճէ ։ Բայց զ կարական իւր առեալ Միր-
վէյս վասն սպանման Գուրգին խանի կարծելով
'ի միտս իւր թէ գուցէ արքայն յորժամ լուիցէ
զսպանումն նորա խոկմն ժողովէ զզօրս և յարուցեալ
եկեսցէ 'ի պատերազմ ընդ դէմ իւր ։ Վասն որոյ
մեծաց ինքն մինչև 'ի ձիս ժամանակս որ և այսու
առաւել փութացաւ զերադ իւր քանզի ասէր 'ի միտ
ամբ իւրում եթէ արքայն խոկ զօրաժողով լեալ
եկեսցէ 'ի վերայ իմ ոչ կարեմ յաղթել նմա զի
մեծութիւն նորա է ․ և եթէ ոչ իմէ յաղթու-
թիւն և պարտէ ինձ գնալ զօրօք 'ի վերայ նորայ
Իբր յորժամ Յ․ո ժամանակաց անցանէ Միրվէյս
թէ ոչ արքայն ինքն գնայ և ոչ զ զօրս առաքէ
վասն որոյ խնդալից ցնծութեամբ զուարճանայ
իւր գլխովն տիրեալ շահրս ։ Իբր կատարեալ
համախմբէ զբազմութիւն յոգնագուն զօրաց ․
և

և զանթիւ կաճառս ամենի հրաշալեաց ։ Իսկ ընձեռ-
եալ որոց մատուցանէ խրախուսական աւետիս. քաջ
ջալերելով զզօրս իւր ասելով Մի վհատիք մի ահա-
բեկեալ կասկածիք զանգիտելով ինչ ՚ի նոցանէ այլ
քաջայայուք և կայէք սրտապինդ ամրութեամբ
և լերուք արք զօրութեանց զի նոքայ որդք մերեն
և կերակուրք սրոյ մերոյ ։ Իսկ ոչ իսկ յետ բաղում
ժամանակաց այլ մտանուաճելոյն մեք հզօր զօրութ
զպարսս ընդ իշխանութեամբ մերով լծոց իւրեք
երկրպագութեան որով և յղփացեալ յօ[illegible] ամ
առատութեամբ բարեաց զոր այժմ կարօտէք
հասարակական աւուր կերակրոյ ։ Իսկ անզերելի
զլխո անպատում վրիժուց մերոյ առնումք ՚ի ճշմա-
ռեայ մերոց՝ որք ՚ի բաբել զտղայս ծծեցին զարիւնս
մեր ։ Իսկ այսպիսի խրախուսական բանիւք քաջալերէ
հանդիսեաց զզօրս իւր զի մի ա[illegible] լիցին ՚ի յաղ-
թութենէ պարսից՝ և զերկիւղ զ[illegible] եղեալ նա
հանդերձեալ ընկճեսցին ։ Այլ մինչ դեռ միրզէին
՚ի այն դեդերէր յանկարծ ժամանէ ՚ի վերայ
նորայ զախտացեալն, որով և մեռանի իսկ ։ Բայց
նախքան զմեռանելն իւր՝ պատուիրեաց միրզէին
Մահմուտայ որդւոյ իւրում զի զառաջադրեալ
գործ իւր նա ինքն Մահմուտ յառաջեալ աւարտես-
ցէ՝ որ էր ամաց իբրև քսան և ութից, և մի երկ-
մտեսցէ ինչ վասն յաղթութեան ։ Իսկ Մահմուտ
հանեալ եղեալ հօրն բազմաց և քաջութեանց որև
առաւել քանզի հայր իւր եղև ընդ դիմի՝ և քա-
ջաշօտի ախոյեան ընդ դէմ պարսից առ ի կործա-
նելոյ զնա ։ Աստի հանդերձ զօրու ծանու խաղայ
յաւէտ արշաւանս և զայս մտանէ ՚ի Խորասա-
նի, նահայ՝ աշխարհն, և մեծամեծ մարտիւ նուաճեաց զ
մայրաքաղաքն կրման ընդ ձեռամբ իւրով ։ Արդ Օր
զբաղումս ՚ի յորոց սրոյ ճարակ տուեալ, և առ
առեալ զամենայն և զստացուածս նոցա բաժանեալ
՚ի

Թուին Թուին
Հայոց

Թուին Հայոց	Թուին Քի

[illegible] զօրաց իւրոց 'ի յաղթութիւն նոցա։ Իբրեւ ե-
[illegible] արծուաբար սլացմամբ արձակեալ խաղա-
ցան 'ի վերայ այլոց գաւառաց տարապատոյ առնելով
ընդ ամ տեղիս ուր և հասանէին՝ գերփէին աւեր-
էին և սպառ սպուռ կործանէին զհամայն բնակիչսն
ըստ այնմ օրինակի. Եւ ոչ ոք այն խոկ գայր որ
դիմամարտ մարտիւ առաջի նոցա այլ իբրեւ զեկայր
և ղողկողկ երամս հաւուց յերեսաց զարհուրեալ
խուսափէին։ Իսկ այսպէս արհաւրօք բազմօք լց-
եալ զամենեքումբք եկին՝ և ժամանեցան ի գե-
տղն գունաբաթ որէ իբր հինգ փարսախ ճանա-
պարհաւ բացայայն 'ի քաղաքէս սահմանայ [illegible]
'ի դաշտին անդր ուրեք հրամայէ Մահմուտ կոչնել
զխորանն յորում զետեղ առեալ նստի ամ բանա-
կաւ իւրով։ Իսկ 'ի տեղւոջ անդ՝ յոր կայր առեալ
նստէ Մահմուտ փորձէ զբանակ իւր այսպիսի իմն
օրինակաւ խորհելով 'ի սրտի իւրում ասէր,
Զի լուէ Արքայն հօրէն ինքնին 'ի մարտ ելեսցէ
ընդ զօրաց իւրոց՝ պարտէ ինձ խոյս տալ 'ի տեղ-
ւոյէս և գնալ 'ի տեղին ուստի եկի, զի յաղթու-
թիւն նորաէ. Իսկ եթէ արքայն մնասցէ 'ի քաղաք
անդր՝ և զ[illegible] զօրաց առաքեսցէ 'ի վերայ իմ
մարտնչել ընդ իս եւ ստուգիւ իսկ յաղթեցից նմա
և պարտասեալ [illegible] զնա և խոտանեալ
աղարտեցից զՏէրութիւն նորա զի ինձ տուեալ է
'ի Տեառնէ. Իսկ արդ՝ նա ինքն արքայն հօրէն
այնչափ մեծեղնաբար լուանալէր յախտս իգամոլ-
ութեան մինչ ոչ ինչ յուշ կարէր բարի և եր-
ջանկութիւն վարկուցեալ համարէր անձին իւրոյ
բայց 'ի մուլութեանյն զօրաց աշխարհին կամէր զհետ
մտոյալէր։ Ուստի և ոչ իւիք արդեօք փութայր
'ի յառաքինութիւնս նկրտել որով իւր երջան-
կանայ մարդ և ստանայ զանուն քաջութեան
Նմա նոքօք իսկ կաշկանդեալ և պայանդեալ

կար

կարծէր զինքենէ ինքն . քան զԴ. քիւլ լեռ և քան
զամլ տխրաննաս և բարւ յաղթ անձինս դոլ քա.
ջաղցր և յաղթօղ ամենայն մինչ ոչ ինչ գրեր
և համարէր զարձակումն հինից լեռնամեաց յորոց
պարտէր դէուշանալ և փոյթ ընդ փոյթ խորտա-
կել և մանրել զխստեղալս արձակումն նոցա համա-
նման հօր իւրոյ Ալեքսանդայ արքայի. Իբր ոչ լժողուլ
մինչև 'ի կատար ժամանել ամբարտաւանութեան
նոցայ որովք զարհուրելի եղեն 'ի մէջ ռամիկ և սա-
կական ժողովրդեոց և աշտէին ինու տասանոց.
Զոսկի յորժամ հուշակ եղև զ յաղթութն արձակ-
մանէ նոցայ 'ի սպահան քաղաքով գնալով ծա-
նուցին արք ոմանք արքային թէ աշա փութանցեալ
ապստամբեցան աղաւանք դ.քէս. ևս կէրլ նուաճեցին
զկրման քաղաք՝ և զ նահանգակ շրջակայից գաւառս
նորայ. Նա ինքն իբրև քաջամարտիկ այրացեալ ոչ
ինչ իմ իք զանգիտաց և երկնաւ զ յորխութն ձ. կ-
տուեցնէ նոցայ որք կամէին կուռն ջանիւք՝ և
բուռն զօրութեամբ յափշտակել և ընկճել
զտէրութիւն Հեքիմ Մ.ֆ.ան. Իբր ոչ խմբեաց
զզօրամարս մարտիկաց՝ առ ի որովք փութաժաման
մերձենալ առ նոսա և յաղթահարել զզօրութիւնս նոցա
խորտակել զի մի փոքր մի ևս մնացեալ ապստամ-
բեալք բողբոջս շառաւիղացեն. Ի մէջ հայցանէր
ցնոսա թէ՝ ուր արդեօք համեալ իցեն նորայ,
և զքաջակորութիւն տեղոյն ցուցանել 'ի յորոց
խնդրէր. Հօս իբրև առաջնորդ [illegible] թէ տանն օրեայ
Ճանապարհս. Հուհն զմեզ այս [illegible]
ըղձանէր նոցա զի [illegible] քաջութիւն
առնել. [illegible] յորոց երկ [illegible] զի [illegible]
եկին և զ քրման քաղաքն ճնշեալ մաշեցին բոլ
ոչ կարեն [illegible] առ մեզ և մտանել 'ի քաղաքս մեր
զ՝ պակուցեալք սարսեն յինէն և փութանակի
գնան անդրէն 'ի տեղի իւրեանց յոր եկին Ահա
հօ

Թուղթ [illegible]
Հայր.

Թուական Հայոց | Թուական Քրի

[illegible] հօրէն արքային՝ որ չափաւորապէս երկչոտ է ՚ի սրտի
[illegible] բնաւորութեամբ ունէր աստանօր. արիաբար
[illegible] զնախարարս իւր՝ առ ոչ երկնչելով
զնոսանէ. Զորմանք իմն թուէր՝ զի ոչ էր մի երկչոտ
[illegible] կարէ յորդորական բանիւք քաջա-
լերել և կամ լինել ոչ [illegible] երկնչել յահագին
թշնամեաց. Այսպէս և զայս իսկ արդեօք գոգցէր
՚ի բնութեան անփոփոխ գոյ բնաւորութիւն. զի ամ
քաջասիրտ և արիական անձինք յոյժ զարհուրեալք
սոսկային ՚ի մեծագոյն արհաւրաց մինչև լքել հա-
ւատ ՚ի [illegible]. Այլ ընդ ՚ի վերայ ժամանեալն, աներ-
կիւղաբար զօրացեալք հանդիման զաւպարս մարտի
[illegible] զկամական երբեմն կրելով ՚ի յարհաւրաց.
և [illegible] հանդիպի առնուն զյաղթանակ մեծա-
նունս հայ ազին՝ համայնք անձինք երկչոտք և
վատասիրտք՝ մինչ չեն տեսեալ զահաւոր և զաշխեալն
[illegible] արհաւրաց, կարի վատահաւատար մեծագոյն
[illegible]. այլ յորժամ հուպ ընդ հուպ մերձենային
նոսա իսկոյն սրտապնդել և երկուղալից լեալք ահա-
բեկեալք խուսափեն. Զոր օրինակ տեսանէ Հայ-
աստանեայն հօրէն արքայն. Քանզի մինչ թշնամիքն է
բացատ էին իբր ոչ ինչ համարելով զնոսա խրա-
խուսեալ քաջալերէր զզօրս իւր. այլ յորժամ
մերձեցան՝ և սկսեալ ժամանեցան ՚ի դիւրին գօ-
նալսն, և ՚ի դաշտին անդ բնակեցան. յայնժամ
[illegible] մեծաւ խռովեալ զարհուրէր. և զել
փութութեան ջանայր հայթայթել. փասն զի ՚ի կա-
նուլն, ՚ի դէպ և ՚ի պատրաստ ժամանակի արիաբար
ոչ ժամանեաց համայնագունդ և պատրաստեալ ելել
և ընդդէմ առնել զնոսա. իսկ նոքա անն՝ ՚ի սար-
ափեալ ժամու ոչ ինչ կարաց սանձել զնոսա. այլ
լինէր իսկ զինել սպառնալեօք զերկչոտութիւն իւր
յայտնելով. որով և ընկճեալ նուաճեցաւ ընդ որոց
ծառայութեամբ լծով. Որ թէպէտ յոյժ բազմու-
թեան

թեան լցաւ։ Որ թէպէտ յոյժ քաղցրութեան
սպայից զօրաց հաւաքեալ գումարեաց առ ի սրով
ամբոխիւ մեծաւ ելանել ՚ի հանդէս մարտի ընդ
դէմ քաջազանց և արիական ազգաց որք ՚ի
սաստիկ ծառայութենէ նեղեալք՝ յոյժ արիացեալ-
քէին և անխնայաբար մռնչէին առ ի կլանել զթշնա-
մանիս յիրաւի ասաց որ ասացին՝ լաւ է չարէ սաս-
տիկ ծառայութե և չարէ սաստիկ ազատութիւն որ-
առաջ նոյնն՝ ազգային և սիրոյն արիաբար առ իս-
ծանոյ և երկրորդին քաջահզօրն տիրապետեայ
Աստի և գունդն բանակողաց զօրաց սպարապետին
ընդ սաստիկ աշխատութեան կրեցեալք յոյժ ա-
բացեալք էին ՚ի զօրութեանց իւրեանց
աղօթանից կրեալք զ... ծառ... թեան
յաճախակար քաջացեալքն և զ...
՚ի բաց եդեալք առնուլ զլին վրիժուց ՚ի նոցանէ
Յոյց որք ոմանք ոչ թողին Հեւն աւուրս՝ ել-
նել ՚ի քաղաքէն և մտանել ՚ի հանդէս մարտի
ընդ զօրաց իւրոց թէպէտեւ իբր փառօք հազարա-
Ա ԺԼ զփաղաքուշ շողոմութեան նմա առնելով
պահեցին ՚ի քաղաքին ։ (սակայն (ճէ՛) զի մի ... էր
զ վտանգ ինչ ՚ի մարտի իւրեանս քէզ պատահեսցի
՚ի յորոց ։ Իսկ Հոնքեանք թարց իմիք մեծի խորհրդո
և թարց ամ ընդ ունակութեան ՚ի հրամանդ ... նա
զինուց դէմ եդեալ խաղացին սուսերով իբրև
արեան ծարաւի որոյ յաղթանակ ։ Իսկ յորժամ
յանդիման եղեն միմեանց երկոքին կողմանքն ի զ
ինոյն պղնձին փողեցուցանել հրամայեցին և յա-
ռաջ մատեալ ապտանից զձախատս ... առ
ծաշար արձակեցան ՚ի վերայ նոցա և քաղում ՚ի յորոց
սրախողխող միահամուռ սատակեցին ։ Իսկ այնու հա-
վտանգ մեծ, և ամ այնուանս ... դիպուածս մարտակս-
ստեաց անկեալ շուրջ զնոքօք պաշարէ զ...
և սարսեալք ... թանզի ոչ ոք ՚ի յաշտէ պարսից

Թուրք
Հայ.

Գոյր

Թուին Հայոց	Թուին ՔՆ

դեղը արդեօք ՚ի զինուորութեան հանդէս հրահանգէլ
այլ ի բարեգանձութ պատ ասպէ լապպապ մ ստու_
թ ինչս առ աշէլ ելոտէլն, զանգի զենա որու թ ինչս
իսկ աղօտանք ՚ի գէնս մաշեալք և յարհաւստս զէնուծո_
բաղդան հրահանգեալ ՚ի ժամանակի նուաղութեան .
յայժ քաջաց, և կրուն ցանկութ ռազմ եդեալ
խրախուսելն ըստ նոսա ՚ի ժամս ձիոյս . Իսկ իվճարեալ
խաղմին զօրքն պարսից ՚ի պարտութիւն մնանեցան
յերեսաց դոյին դնելից աղուանից . Իբ փախստեայ
անկեալ մապարտութք ՚ի քաղաքն սպահան զօրաց ը զ
քաղաքն զ վեր ընկղմեալք էին յանձինս իւրեանց
՚ի նոցանէ . Իբ իշխ հալածեալք լինէին ի քաղաքաց
թէ՛ ընդէ՞ր պարտեցայք յերեսաց աղուանից ասէ_
ին որոց թէ՛ նոքա ոչ թէ մարդկայքէին այլ դեւք
այլ գազան դժնեայք և արեան արբուք . Զի
ոչ իսկ ելթաճաքար արշաւէին ՚ի վերայ մեր ղաշս
զինուոր և զայլ անդամ, մարմնոյ այլ անխնայաբար
յարձակելոյ ՚ի վերայ մեր յախտարակն կոտորէին
զմեզ և ՚ի ծայր որոյ սուսերի մաշէին զանձինս մեր
և որոյ յայժ պակասեալք ՚ի նոցանէ զարհու_
րեցայք և ըստ կռունկս հովուաք ՚ի հետս զի մի բուռ_
րեցս փ օրինակ սպառէին որով տուերի իւրեանց .
Իբ թշուառացեալ ներքսն հօսէն կայր վարան_
եալ և տարակուսեալ ՚ի խորհուրդ իւր ոչ գիտ_
էր ելս թէ զինչ արդեօք արասցէ . Զայց հրամայ_
եալ կողմանի շինել շուրջ պարսպաւ քաղաքին
զմեծամեծ բերդովս և զմահարձանս որովք
պաշտպանեալ պահպանել զանձինս իւրեանց և մա_
րտնչել ընդ էդեմ ահաւորին լօշնամեաց զի դանէ
մի տիրեսցեն քաղաքին աղուանք .
Իսկ յաղթողին բռնաւորն մահմուտ յետ ուղթ
աւուրց ելեալ ՚ի բռնդոջէն գայ մտանէ ամ բանա
կաւն իւրով ՚ի մեծամայեալուն և ՚ի պայծառաշէն
տաճարն ֆահրապայ յայգուոջ զոր զինեալէր Հաս

Սուլ

Թուին Հայոց	Թուին Ք.

Սուլտան Հօսէն արքայն ։ Իւր ղեկոտ առեալ նստէ
համայն ընտանեօքն իւրով և փաղփաղակի առաջե
զ զօրս բաղում 'ի վերայ քաղաքին որք գնացեալ
փոյթ ընդ փոյթ պաշարեցին զքաղաքն և պատեցին
շուրջ զնովաւ պատնէշս ։ մեծամեծս ։ Իբրև տային
մարտ քաջաբար պատերազմ ընդ քաղաքացւոցն
և 'ի բազում դարձուցանէին զնոսա 'ի քաղաքն և երբեմն
ընդ հեռաւոր զօրաց որք գային 'ի նպաստ և 'ի զօ
րավիգն լինիլ թագաւորին ։ Քանզի Աբբայ Հօսէն
'ի դադանի յղեալ զհօրորդ որդին իւր թահմազ
'ի դիպող ժամու' 'ի շրջակայ աշխարհս տէրութե
իւրոյ զի մի զսպեալ զօրաց առաքեսցէ յօգնութիւն։
Իբր այսպիսի պատճառաւ գերծեալ նա 'ի քաղաքէն
և գնացեալ կատարէր զհրամանս հօր իւրոյ այլ ոչ
ինչ օգտեցան 'ի նոցանէ զի աղուանք քաջութեամբ
խիզախէին ընդ որոց և անխնայաբար կոտորէին զնո
'ի սուր սուսերին։ Իսկ թահմազ որդի Շահին
ամպ չուեալ բնակեցաւ 'ի գաւառս մազանդա
րանայ որ յետոյ ընկալաւ զթագ Արքայութեան
բռնութեան 'ի վերայ գնացեալ 'ի կարճոյ ժամանակէ մէ
զնմանէ ։ Այլ արդ զոր ինչ անկեալ այժմեան պիտո
այից զայնս իսկ բացատրեալ բացայայտեսցուք ։
Արդ' մարտեալ տաճկապաշտ մեծաւ կայր պաշար
եալ զքաղաքն և զ շնաշխարհիկ արքայանիստ
Սպահան քաղաքն (Նորպահան 'ի Մահմուտ բռնակալ
էն։ յաւելեալ իսկ իսկ եթէ որ չափ և կամ լեէ
քան ինչս արժէքս էլուղք և ամանք և այլ արձանք
առհասարակ հրաժէք 'ի մորոց ընդ բնակչօք իւր
եանց կործանութեան և աւերման 'ի շրջակայ գաւառ
աց և յարուարձանց սահմանաց քաղաքին ոչ մարթ
ելոյ մեզ մի առ մի ցուցանել ընդ գրով արկանել ։
Այլ միայն այսչափ յայտ որում և ստուգապէս
մինչեւ համայն տեառանց զի այժմ ըզ բաղում
աւերակ տեղիս տեսանեմք քան զշէնս զորս
'ի

՚ի Նոյեմբերէ   քաջ քաջեալ յաղթեցաւ ։ Ըստ այնմ
ժամանակի առաջնոյ կամքին և զ ջուղայ ։ Ի ԺԵ ամի
Աղայ Մարգար ՚ի Թաղէ Թաւրիզոյ որ մականուամբ
Լղուորեանց կոչիւր ընդ այլովք արամբք սակաւուք
եկեալ էառ յառաջ Մահմուտայ բռնակալին և ըզ
նորին հրամանաւն ՚ի նմանէ հայցէ որովք և բար-
ձեալ լինի զկարկտաքեր հարուածն ՚ի հայոց ազգէ
՚ի բնակչաց Նոր Ջուղայի ։ Իսկ մեծագոյն մասն
հարուածոյն զերծաւ Ջուղայ բայց բոլորովին
ոչ կարաց անվտանգ ՚ի նոցանէ՝ որպէս և զորմէ իսկ ՚ի
առօրեա ուսանելոցեմք ։ Իսկ յետ ութ ամսոյ պաշար-
ման քաղաքին, երբ սովալլուկ եղեն համայն բնա-
կիչք քաղաքին ․ որ բազումք նս վասն սաստիկ սովոյն
զուն և զմսուր կենդանեաց, և զդիակունս մեռ-
ելոց անխտրաբար ուտէին ։ Այսպ անձնատուր լինի
արքայն Հուսէին կամօք Մահմուտայ, և գնացեալ ՚ի
Ֆահրապատ առ Մահմուտ՝ դնէ զԹագն արքայա-
կան Հուսէն ձեռօք ՚ի գլուխն Մահմուտայ բռնակա-
լին ։ և Իբր արքայի՝ խոնարհեալ սպասաւորի արք-
այի, զոր ջոյն արքայականն նմա մատուցանէ ։ Իսկ այսպ
յետ երից աւուրց տարեալ զնա ՚ի ներս ՚ի քաղաք
անդր մուծանէ ․ և զարքայական՝ հանդերձ ամէն
՚ի [illegible] նորա յանձնէ ։ Իսկ այնուհետև տէրութիւն հա-
լէն [illegible] տարեալ առանձնանայ ՚ի սենեկի խնջ [illegible]-
ելով զ հաց իւր անդ ցաւօք և տրտմութեամբ ։ Իսկ
այսպ Մահմուտ սկսանի անողորմաբար խստութեամբ
կոտորել զպարսիկս ։ որ միանգամայն արեամբ կոտ-
որեցելոցն լցաւ քաղաքն ամ ․ Իսկ ոչ միայն այսու
ամ չարութեամբ՝ այլ և զ քաղաքաստանականն որս սփ-
ռեալ էին տարածեալ ՚ի փերսս նորա ոչ աւար ար-
արեալ կոտորեցին զամ աղխս մ[illegible] րից նորա ․ նա և
միանգամ ՚ի լինել ամի միոյ ՚ի տէրութեան իւրում, եր
հրամանն զօր աղուանից, ՚ի ձմեռն ամենայն ութսուն
ութ և փոքր զպարսիկս, անխնայաբար սպանցեն իբր

զ փառաւորն մեծ փափկութեամբ սպասաւորեալ նորա : Այլ
զայս աստիճան հրամանն՝ յատակի միայն պատարագանն Իսկ
յետ այսր ՝ի նոր Ջուղայ սրբոյ ... լինի ոչ է դև.
այլ զբազում մանուկս կրթեալ կրօնաւորս եդև ի յա-
րոց : Իսկ ՝ի միում նուաստին զհայրն աստիճանս պահ-
անջեաց ՝ի նորոյ Ջուղայի բնակչացն զհայրն
հայր թուման որէ՝ հայրն բոլոր ղալ... :
Այս այսր աղաչեաց սպանին արոտնի ՝ի յաղթէ
հայոց զայս երկու ... և ըզ պայ... որոց
առաքելին յայտնի : Զխաչել ... որ էր
ի խաղաղութեան ... Ջուղայի : Զհայրն
խոլբաբորեանց : Իսկ զՄատթէոս Աստուածի Զորոց
հոգւոյն Տէր ... Նորայ
Մանուկ ... որ ՝ի ... և ...
յաղթանակի կարգեցէ ՝ի ... նորայ ...
զի յաջողեցաւ ... ՎՂ ...
Զայսու ժամանակաւ էր Աւետիքոս ... և հրաժա-
կարող Վանացս Նորոյ Ջուղայի զՏէր Մովսէս վարդա-
գոյն Բաղէշեցւոյն Սրբէ այր առաքինի և արհեստի
և քաջահմուտ կրթեալ՝ ի քաղաքավարութեան սրբոյ և
առացեալ ունէր զխառս մարմնականս և ոգեղէն յին
խոյ երկ ... բոլոր տնտեսոյն ՎՂ զի որժամ հրա-
ժարեցաւ զՏէր Աղէքսանդր վարդապետն ի Ջուղայ
յութեն և հրամանաւ Հօսէին արքայի եղև հայրապետ
ազգիս հայոց ապա յետ նորա յաջորդ առաջնորդ ...
զՏէր Մովսէս վարդապետ որ մինչև ՝ի գալ առաջնոյն
դառ և ... կենդանի : Իսկ յետ այսր ...
կոչ կարևորէ մեզ արձանագրել զի է քանի ամ
արդեօք տիրեցին Հէս Սէֆեանք ՝ի ՎՂ ամն պար-
սից բայց այժմ ոչ պատշաճ փափկեաց : Այլ յորժամ
խափառ մերձասցի տոհմն Հէխ Սէֆեայ յորժամ
գրեցից այլ արդ այսչափ միայն զի յամի քսան և ինն
երրորդի տէրութեան խորոյ Հօսէին արքային յանձնեաց
զար

Թուականն Թուական
Հայոց ՎՃԻ

	Թուին	Թուին
	Հայոց	Քրի

[illegible] սպասման հանդերձ Թագաւորին Մահմու-
տայ ։ Արդ բաց լիցի արդեօք զոր ինչ ասացաք
զհօսէն արքայէ և զնարտից ազգաց և զպատ-
մունս Հաւ հօսէնին [illegible] գրեցաք ։ Ամ-
ենայն ժամէ ինձ վերստին դառնալ և պատմել
զբռնակալութեան ազգաց ։ և այս [illegible]
Տուհմ Հեխ Աստուծոյ վճարեցաք ։

Աւարտեցաւ բանաւորն համարեցաք վասն ներքոյ
Աւղգարարն [illegible] և բան խոստ-
ման [illegible]
[illegible] ի Հեռու-
եալ Աւղգարարին ։

Հերանոսաց Գաղափարէն Հեղինակութեան [illegible] Ներսէսեան Տ. Գալուստ Յակոբ
Սիմոնեան, Սեբաստ Աշտ[illegible] Աշտարակէ, ամս Սիմոն 485 [illegible]
իջ Թիֆլիս [illegible] Աշտարակէ։

Եւ տուեալ էր հրաման ամենայն զօրաց լեռնոց համդարդ-
մեալ 'ի մէջ պատնիշի իւրեանց, ոչ ոք իշխեսցէ արձա-
կել թնդանօթս կամ հրացանս 'ի վերայ քաղաքին բայց
ամ ժամ պատրաստ լինիցին՝ եթէ ոք իշխեսցէ ելանել 'ի քաղա-
քէն առ 'ի առնել պատերազմ ընդ դէմ իւրեանց ինքեանք և ս տա-
ցեն. քանզի համապատ առէր ցզինուորսն իւր ոչէ հարկաւոր մերձե-
նալ քաղաքին այսպէս նստցուք մինչև անձարանացեն երկիրն յան-
ձնեն մեզ՝ քարձոք գիտեմ զի սովութիւն մեծ եղեալէ 'ի մէջ նոցա,
և յամենայն ցանկարի րուաձայն իւր հուրդէր արարեալ զի 'ի մէջ
գիշերի ելցէ բերդէն և անկցի 'ի վերայ զօրացն Հնդուրենոց ար-
ար եւ մին կողմանէ անկաւ 'ի վերայ բանակին, և 'ի ծագիլ արե-
գական դարձաւ 'ի տեղի իւր ուստի ելեալէր, և կոտորեաց
քնէլին իբրև բնն հազարք և ոչ ոք կարաց լինել 'ի մէջ կոտորո-
ածոցն որ քանէլին՝ քաղաքացի քանզի նոքայ ունէլին սովորութիւն
այս զի յորժամ անկանէր ոք 'ի պատերազմի խոկոյն յատանէլին զգլ-
ուխն և մեծ ընծայութէլին յանդերձն ս ռ եալ ամնէլին զ հետիւ-
րեանց 'քաղաքն զի մի ոք իշխեսցէ ձանաչել զնէ, ովիցէ անկեալ
այսմ ամենայն չորս անշամ այսպէս արար, և առեալ հրամայեաց համ-
արս առնել զօրացն իւրոց որով գտին և իմացան որ երեսուն հա-
զար զօրք կորուսին անդ. Թիֆլիս սհաքն որ սպարապետէր 'ի վերայ
զօրացն հրամանաւ հօր իւրոյ ոչ կարաց համբերել 'ինչ՞ եստա-
ռան երրորդն յանկարծ առանց հրամանի հօր իւրոյ քաան հազար
զօրօք անկաւ 'ի վերայ նորքնա բերդին յոյժ ցասմամբ եսաս
պատերազմ վեց ժամ յոյժ քաջութեամբ երկոքունց կողմանց անկաւ
բազումք բայց յաղթող գտաւ 'ի վերայ նոցա սաստ բերդն
ապա առաքեաց լրտես՝ մի զի տարցէ լուր յաղթութեան իւր-
ոյ հայրն իւր յորժամ եհաս լուր այս բարկացաւ յոյժ այ[illegible]

ամն կարդեաց. սպարապետ 'ի վերայ զօրացն և հրամայեաց կոչել
զմարդիկն իւր ինքն իւրեանն կատարեսցին ենն թէ փուշ նշանն և կաց
առաջի հոր իւրոյ հանեալ զերեսս որդեայն. սկսաւ խօսիլ մեծ
բարկութեամբ և ասէր թէ ըստ կարծեաց քոյ բարւոքէ գործ
զայս զոր գործեցեր բայց թուի 'ի յաչս իմ չար գործ ինչ, քանզի
առանց հրամանի իմոյ արարեր զայդ վասն որոյ ոչես արժանի
կոչել որդի իմ թէ ոչ մի ամն ապաշխարեսցես 'ի մէջ բանակի իմոյ
և հրամայեաց արկանել 'ի պարտեզս և կարգեն 'ի վերայ նորա
պահապանս զի պահեսցեն զգուշութեամբ և ոչ ոք իշխեսցէ
խօսակցութիւն ինչ առնել ընդ նմա և կողոպտեաց զամ զոր ինչ
ունէր, և երկրորդ ամաւուրն ամն ողջար կոչեցեալն Անկրչէլթի
գնաց առ 'ի տեսանել զ թլփու նշանն որով լցեալ քն ազդեցին ին-
քեան հրամայեաց՝ արկանել բանտ Մոլքարն այն 'և յետ այնորիկ
եկն այլ լուեալ տեսանել տէր որդին քոյ եղև յուսահատ և կամի
սպանանել ինքեան. քանզի ոչ ինչ ունի առ 'ի առնել. զ ծախս իւր
իսկ յետ հրամայեաց կոչել առաջ իւր. յորժամ եկն ասաց ընդ էր
կամիս բառնալ զ կենաց քոյ ես բարւոք գիտեմ պատճառ դորոյ
հրամայեաց բերել քան հազար հունս և կնքել կնքեալ իւրով, և
սպասաւորքն արարին այնպէս և ասաց տարէք դրամս այդ 'ի մէջ վե-
րանի դորա. քանզի ելեալ է ոչ իցէ դրամ ինչ 'ի մէջ վրանի իւր ոչ ինչ էի
և ոչ յանտառպատեսցէ սիրտ իւր և այսպէս տարան կնքեալ դրամն 'ի
վրանն և արձակեաց զորդին երթալ և իշխել 'ի վերայ զօրացն որ
պէս էրն յառաջին բայց պատրաստ լինիցի երբէք ոչ իշխեսցէ առ-
նել ինչ առանց հրամանի իւրոյ, և ապա նախարարքն սկսան բա-
րեխօսել լինել վասն բանդարկեալ Անկրչէլթին. և ոչ կամէր ար-
ձակել զն բազում աղաչանացն նոցա եա 'ի վերայ նորա տուգան զն
հրամայեաց երկոտասան հազար հուն 'ի գանձարանն ապա լինիցի
արձակ 'ի բանտէն, և 'ի քան երրորդն նոյն ամսոյն եկին բազում
ֆոշիր կամ դարվիշս 'ի քաղաքէն ամենեքեանն ունէին սուր մերկ
'ի ձեռին իւրեանց եկին դէպ 'ի վրանն Թահղուրին և յորժամ լու-
եղև զ գալուստ նոցա հրամայեաց սմինեցուին բազմեցուցանել առ-
տաքոյ վրանին որք էին իբրև երեք. յոլիւր և յիսուն այք, և մի
ամն 'ի նոցանէ եմուտ ներքս վրանին արարին խօսակցութիւնս պա-
ղտ իբրև ժամս երկուս ոչ ոք գիտեաց զինչ էր խօսակցութիւնն

նո

Նոցա դարձիչս այս եգիպտացւոց և որք ընդ նմա եկեալ էին. ե-
տուն հինգ հինգ ըռուփիս և արծաթեղէնս նոցա երթեալ ՚ի տանէ դի բե-
րեանց ուստի եկին և ՚ի նոյն ժ լիշերի եւ ըռաջայն եղբայրն զօր-
դին իւրով հանդերձ վեց հազար զօրօք ի տուն պատերազմ տա-
ռին մինչև Ըռաձայն եղիտ գնդակ մի բաղկի իւրոյ եղբայրն և
զօրքն մի մի գնդակ ՚ի վերայ ոտից իւրեանց որով երբեմն եղեն
վիրաւորեալք դարձան բերդն և զօրն դրունքն փակեալք զան
զի բնակիչք և զինուորքն միաբանեալ ասէին թէ՝ ոչ տանիմք պա-
րոնս ինչ ի մէջ քաղաքիս. և դու ոչ կարես հնազանդել կամ ա-
նել խաղաղութիւն զհետ թագաւորին, վասն որոյ մեք ոչ կա-
միմք բանալ զդրունս, և Ըռաջայնէր վիրաւոր յաղթեալ եւ
բերդէն էին վեց հազար զօրք զհամբեր և յորժամ դառնայ էր
մի միայն երեք հարիւր այր ընտանիք ամէն քաղաքի մոլի բերդն
քաղաքն ոչ կամէին ձախողել ընդ դէմ թագաւորին, անձնա-
ցեալ հայցէր ՚ի նոցանէ զաղօթս խնդրեն և նոքա ոչ կամէին, և
տեսանէ զի ոչ գոյր հնար փրկութեան, սկսաւ երդնուլ թէ՝
անունցէ խաղաղութիւն այս բանին դ[illegible], և
առաքեցայ ռմն ՚ի նախարարացն իւր առ թագաւորն առ ՚ի առնել
խաղաղութիւն և նա ոչ կամեցաւ, եւ սկսաւ սոսկալ զգնդակս և
վառօդ ի ձեռաց նոցա թէ՝ անցեալ է ժամն խաղաղութեան արդ-
առաքեցի քեզ [illegible] մեքենայս. թէ կամիս առաքել և բա-
զումս ի պատերազմիցես ընդ դէմ քոյ անձամբ իմ և նոքայ
առնել գնացին այլ արարին Ըռաջային իւրեանց զեն և իւրն
ժամու Ըռաջայն զզօրաւոր բազում ի ժողովրդեանն իւր և
զէն զինեալ իւր կողմն ՚ի մէջ երկրի որ ոչ այք գնացեալ էր
զինչ եղև և ՚ի քաղաքն և ոչ երթեալ նորին ամենայն ելին և ևմ
մերձակայ ընտանիքն իւր որք և կանայք որք էին ընդ և հօգիք
վաճառուն և հինգ եկին դէպ ՚ի քաղաքն թագաւորին յորժամ
լու եղև զայլուստ նոցայ ի կոյն հրամանս [illegible] վաղն
մի մեր ՚ի լեռնէ իւրոյ և պատրաստեալ [illegible] յարձակեցան նորա
և յորժամ եհաս անդ եմուտ ՚ի վերայն զոր պատրաստեալ էր [illegible]
իմքն և այս հրամայեաց նախարարն բերել շղթայս երկաթի
և դնել ՚ի մէջ սկսող [illegible] և ծածկել [illegible] տանել առ
Ըռաջայն ասել նմա թէ նախարարն առաքեաց քեզ ընծայ այս
և

և խնդրեն ծառայքն կատարեցին զհրամանն առեալ տարան շղթայքն
ծածկեալ եդին առաջի Բռաճային և հրամայեաց Բռաճայն
բանալ զի տեսցէ թէ զինչ իցէ ՚ի միջի նորա յորժամ բացին
սկսան զի տեսանէ էր ՚ի միջի նոր շղթայք խնդրեն ձգեալ զերկուսին զա
ռս և տապալեալ յայս թէ հայրն իւր կամի խրատել զնա և ես տարածեմ
հնազանդ լինել որ պարտէ զորդեն հնազանդ լիցէ հօր իւրոյ և ապա յե
դին շղթայն նոր և անտի տարան ՚ի Սինկափուրան եդին ՚ի բանտի
իւրայինքն [illegible] մինչև մեռաւ Բռաճայն ՚ի բանտի անդ և
հրամայեցին ՚ի ծառայի իւրոյ կոչել [illegible] լինելոյ որ և
[illegible] ՚ի մէջ քաղաքին և առաւ զամ բնակչացն ոչ ամենայն
քաղաքն եդին [illegible] եկեալ այն [illegible] և գնաց
հրով [illegible] և առնել
թագաւորութեան իւրոյ և անտի չուեաց անէր
թէ երթամ [illegible] ոչ որ գիտէր [illegible] այսպէս
եկին [illegible] Ճանապարհ [illegible] կարծէին
թէ երթայ [illegible] հրամայեաց երկո
տասան հազար [illegible] որք էին անհնազանդապարտք իւր
ամենեքեան պատրաստ լինիցին ՚ի նոյն գիշերի առնուլ զպարէնս
երկեալ զհետ իւրեանց որ բաւական լինիցի ութ կամ տասն
աւուրս և կարգեաց ՚ի վերայ բանակին քուրդ մի որոյ անունն
կոչէին Փուադէնտմա ՚ի կառավարել զօրացն և յետ վեց աւ
ուրց եկեալ անտի երթան դէպ ՚ի Կառափոյ [illegible] անդ
այս հրամանս ոչ որ գիտէր բայց Փուադէնտմ զոր կարգեաց կառա
վարիչ զօրացն և պատուիրեաց մի որ իմանայ գրել թուղթ առ
և անդ մինչև աւուրս տասն զի մի որ գիտասցէ զինչ եղեն ։
Իբր յամի Տն 1779 ։ յամսեանն փետրվարի գիշերին
չուեաց անտի անհնազանդապարտացն իւրով սաստիկ արշաւանօք
երթայր դէպ ՚ի Կառափոյ և զօրքն որք զհետ երթային ոչ գիտէին
ուրեք երթալոց քանզի սա ոչ ունէր սովորութիւն առնել
խորհուրդ ժողովեալ կամ այլ առնել ումեք թէ զինչ կամի
առնել մինչև լիցէ եկն եհաս ՚ի քաղաքն Կառափոյ ասեն թէ ուր
երթող բանակն իւր անտի մինչև Կառափայէր երեսուն և հինգ
աւուր ճանապարհ սա փասն սաստիկ արշաւանացն և արագ
ընթացմանցն իւրոյ ժամանեաց անդ (պատկառեմ թէ ասել)
՚ի

535
'ի հնգետասան աւուրս և յորժամ էհաս անդ Լուրս զի Հալիլեանն
ելեալէ 'ի բերդէն և տուեալ պատերազմ ընդ դէմ Մելիքշահին և ոչ
ոք գիտէր զէալուցանն Նշանք Բաղդուրին և քաղաքային
Նոսլաքս այս խիղճն առաքեաց երկու հազար զօրս 'ի մէջ բեր-
դին. քանզի ոչ ոք կայր 'ի մէջ բերդին եթէ ոչ միմիայն պահա-
պանքն տիրեցին բերդին (այսինքն Կառնոյ և առաքեաց լրտես մի
առ Միր Ահաքն առ. 'ի ծանուցանել նմա զայսուստ իւր անդ և
յորժամ լուաւ Միր Ահաքն յոյժ ուրախ եղև սկսան երկուքեանց
կողմանց տալ պատերազմ յոյժ սաստիկ մինչև կոլանդէր եղև
Հալիմ խանն 'ի ձեռն Նշանք Բաղդուրին և անսի սկսան մտա-
նել 'ի քաղաքն Կառփայ եմուտ պալատն Հալիլեանին և բազմեցաւ
անդ և էր մերձ քաղաքին բերդ մի մեծ և ամուր 'ի վերայ
բարձր լեառն միոյ կոչեցեալն Սադօծ ուրէր ամ գանձ և
ստացուածս Հալիլեանին ասաց անս եթէ գրեայ հրաման 'ի վերայ
քաղաքապետին սադօծու զի հանձնեսցէ ինձ զայն եթէ ոչ 'ի սուր
մաշեցից զամենեսեան և զորմելի Հալիլեանն անձնարացեալ
գրեաց հրաման զի հանձնեսցեն բերդն այսմն Բաղդուրին և
յորժամ տիրեաց զամ հրամայեաց առ առնել զամ բնակիչս
քաղաքին և Հալիլեանն իւրայոքն հանդերձ կապեալ շղթայիւք
տանել 'ի Անտիոքացւոց որով տարան և ապա տիրեաց զստացուածս
նորայ որով եղև հարստութիւն զանձուց յոյժ մեծ առաքեաց
զամ Անտիոքացւոց և ինքն մնաց անդ ամիսս ինչ առ 'ի առնել
կարգաւորութիւնս նորա և կոչեաց Միր Ահքին ասաց եթէ քեզ
շնորհեմ երկիրս զայս դու լինիցես տէր քաղաքիս և եկամուտ
սորայ է քառասուն լաք լուսափիս այս և քեզ լիցի բայց դու
պարտիս ամ ժամ պահել երկոտասան հազար հեծելազօրս 'ի
յարկաւորութեան պատերազմի երբ ունիցիմ ընդ ումեք և ապա
առաքեաց որդւոյ իւրոյ Թիփաս. ահաքն առ սրնկփալծան և կար-
գեաց 'ի վերայ նորա հարիւր և յիսուն արս ընտիրս պահապան
ձանապարհի և գրեաց թուղթ ընդ ամ տեղիս իւրոցդին մնացան
ելցէր եթէ Թիփան աքսորեալ առաքեցի Անտիոքիայծան մի ոք
լինեսցէ մտանել 'ի մէջ քաղաքի ումեք ընդ անդս ձանապարհի մին-
չև ժամանելն իւր 'ի Անտիոքիայծան պարտէ ամ տեղ բնակիչ
արտաքոյ քաղաքին և եթէ ունիցի հարկաւորութիւն ինչ
պատ

պարտէ գնել ծախուք իւրով զոր ինչ կամի և քաղաքաւորքն
մի որ իշխեսցէ ելանել առ՚ի տեսանել նմա, և գրեաց առ Մախ-
առաւելիխանն որ է քաղաքապետ։ Որինկփնաժանճոյ, առաքեսցի
զորդին իւր առ քեզ պարտիս պահել նմա աքսորեալ ՚ի մէջ. պալա-
տին իւր և մի որ իշխեսցէ առնել խօսակցութիւնս ինչ ընդ նմա
բայց յորժամ հասանիցէ անդ ի տուընջեան մի մնասցէ քաղաքն այլ
երեկոյեանն, մնասցէ չորս աւուրս և յետ մտանելոյ ՚ի տուն իւր յայ-
նժամ պարտիս կարգել ՚ի վերա նորա պահապանս երեք հարիւր
ամենաքաջեանն կատարեցին որպէս հրամայեալ էր նոցա՚ և ապա գր-
եաց հրովարտակս ընդ ամ տեղիս որք էին ի ներքո տէրութե
իւր որք էին քաղաք երևելիք առնել ուրախութիւն մեծ վասն
ամենայն յաղթութեան իւրոյ ՚ի կուռփայ արձակել Թնդանօթս
հարկանել զարապանս և բառնալ շուքար ՚ի վերայ այլ և բաշխ-
ել ամենայնուն յարուստս և աղքատս ամ մասնաւորութեն ՚ի շնոր-
հաց բաշխեցեալ էր. հա եաց անուն հնաց դէպ ՚ի Որինկփալտն
... քաղաքներ ընդ անցս Ճիւնապալհացն յորժամ մերձ
եղև անդ կամեցաւ մտանել ներքս առ ի տեսանել Պալատն նոր
շինեցեալ. քանզի ութ ամ.ք յառաջ հրամայեալ էր անդ շինե-
ցեն պալատ մի գեղեցիկ հրամանս առաջեցն ներքս զի զարդարեսցեն
զտեղւոյն ամենայն և բնակիչքն եկեալ էին ընդ յառաջ առ ի մտա-
նել ներքս ինքեան որով սկսան զարդարել կռփակս և շուկայս
ամենայն ծածկեալ բեհզով և ծաղկունքներով և ապա ... ելին
ամենաքեան ընդ յառաջ որ եսևսելն ընդ յառաջ նորա զի
... բնակիչի յորժամ ի տեսաք զարմանալի փառք ինչներ բազմա-
՚ի մէջ էահի և զահներ բարձրեալ ՚ի վերայ փղի և շուրջանակի
... կանգնեալ կ...ալ կոյին չորս հազար այր ...ուածս և
... հարիւր փիղս զարդարեցեալս յետ փղաց-
էին ամ զօրքն և յառաջ իւր էին քան Թնդանօթս և չորս
հ... ու լով ՚ի ...ին իւրեանց հրացանս արձակելով
և ... հինգ հարիւր այք երօպացիք հեծեալս ... լով
՚ի ...ին իւրեանց ... մերկ և այլ բազում հետևակք քաջեալ
... արձակէին Թնդանօօս հարկանէին զարապանս Թմբկաք
և պարելք մեծամեծ հանդիսիւ մտին ներքս քաղաքին իւր էր
...ել զարմանալի և փառաց նորա և յորժամ եմուտ Պալատն նոր
իւր

խաչըն բարձրացաւ 'ի վերայ նոցայ որ վերակացուք էին. շինուածոցն
ունէր իրաւունս բարձրանալոյ քանզի ուժ ունէր որ շինէին
դեռ չէր կատար հասեալ զօրաստացն պատրաստեալէր վասն որոյ
պատժեաց 'ի նոցանէ բազումս առաւ տոկոսս եկեաց անդ աւուրս
չորս գնաց 'ի Սրնկփաթան և հրամայեաց 'ի քիմակէ քակել
շինուածոյն զոյն և սկսանել շինել նոր և հաստահիմն մի և նոյն
կերպարանօքն քանզի էր մոյժ գեղեցիկ գիրք շինուածոցն և մոր-
ժամ եհաս Սրնկփաթան ասեն թէ առաւել փառօք եմուտ
քաղաքն քանզի Բէնկլուր և մորժամ պալատն սկսաւ պատժել
և առնուլ տոկոսս 'ի բազմաց որքին կաշառ առուք քանզի ոչ էր
բէք սիրեաց ուք կաշառ առուքէին և առաքեաց դեսպան մի առ
Հաքիմխանն որէր Նավաբ Սաւանուրայ ազգաւ փաթան և մորկա-
տու ինքեան գրեաց թէ տուր դուստր քոյ 'ի կնութիւն որդւոյ
իմոյ Քէրիմ սհաբին և ետամ դուստրն իմ հիւզ երրորդ
որդւոյ քոյ լինիմք խնամի և բարեկամ իսկ Հաքիմխանս մերժեց-
աւ բանիցս յայսմանէ պատասխանեաց բարուոքէ հրամայեալ բ..գ
եսինքնին եկից և բերից դուստրն իմ առ 'ի տեսանել վ.հ..
քոյ բայց մորժամ մտանելոյ իւրում ինքեան քաղաքին 'ի Սրնկփաթան
պարտիս առաքել զօրս 'ի քոյ Թիփու Սհաբն ընդ յառաջ իմ
առ 'ի մուծանել ներքս փառօք սա ևս հաճեաց կատարել զկամս
նորայ Հաքիմխանս այս եւ 'ի տեղւոջէ իւրմէ յանդերձ եօթն
որդւովք իւրովք քանզի էին չորեքտասան զօրուս եկն 'ի Սրնկ-
փաթան և Նավաբ Բահադուրն հրամայեաց վրանն իւր կանգնեցու-
ցանել արտաքոյ քաղաքին չորս մղոնաւ հեռի քաղաքէն վասն
բնակութեան Հաքիմխանին և մորժամ եհաս բնակեցաւ 'ի մէջ նոյն
վրանի աւուրս երիս սպասէր ելանելն Թիփու Սհաբին և Թիփուն
սհաբն էր 'ի արդելանս ինչ և իւր յետերեք աւուրցն ել ինքն
ստացաւ արամբ գնաց դէպ վրանն ուրէր Հաքիմխանն իսկըն պատ-
րաստեաց փոքրիկ գահ մի վասն բազմելոյ նորա և բացեալ տարրեա
'ի վերայ երկրի մոյժ գեղեցիկս 'ի կօխան ոտից նորայ այլ կա
փառօք եմուտ մէջ վրանին բազմեցաւ 'ի վերայ փոքրիկ գահին
զոր շինեալէր վասն նորա և երկիրպագ նմա և ապա բերին օշ-
արակ ըմպելոյ վասն հարսանեաց զոր առնելոցէին այսպիսի էր
սովորութիւն 'ի պարսկաց որ յառաջ տային մօշարակս ըմպելոյ
որով

որով եւ տուն, ցամենեցունն որք բազմեալ կային անդ, և ապա բերին սկտեղ 'ոսկեայ էր 'ի միջի նորա գլուխ գեղեցիկ յորինեցեալ ակամբ պատուականօք և մարգարիտ յոյժ փայլունս եդին առաջի Խանդուրին, և սկսաւ ասել այսպէս, տէր ընծայս այս որ եդեալ եմ առաջի քո ոչէ ըստ արժանեաց մեծութեան քո բայց աղաչեմ 'ի վեհութենէ քումէ վասն աղքատութեան իմոյ ցանկամ զի սիրով ընդունես և բազումս համարես, քանզի յարաժամ ծառայ քոյեմ և յոյժ յաջոյ թուեցաւ խոստակցութիւնս այս Նավաբ Խադուրին, և առաջ ցչափքիմ խանին թէ դու ցանկանայիր զի առաքեմ թիփու սշաքն ընդ յառաջ քոյ արդ ես ինքնին եկի ընդ յառաջ վասն փառաց քոց այժմ ես երկթամ և առաքեմ Նախարարս Նոյնայ ընկերակցութիւնս առնեն, և մեծամեծն քեզ քաղաքն փառօք ըստ արժանեաց քոյ, և եղանուն եկն 'ի քաղաքն և ծառայքն մատուցեալ ընծայն տարան զնետ Նորա որոյ պնեն թէ՝ արժէր իբրև հինգ լաք հունս, և յորժամ եմուտ պալատն խոկոյն հրամայեաց վեց Նախարարք հարիւր կլասուն փիղ զարդարեցեալ չորս հազար հեծելազօրք հազար կոքասէ ինչ և աղաւաշս, և այլք բազմութիւն արանց թմբկօք և պարիկք եկեալ ընդ յառաջ նորա մեծամեծն ներքս փառօք և բազմս տարածս յոյժ հարուստս որպէս նա արար ինքեան, բայց սա աւելորդաբար արար քանզի նա սակաւ Ջանապարհ էր ծածկեալ բեհեզով սորանն էր իբրև կէս մղոն ճանապարհ ծածկեալ գեղեցիկ բեհեզով, և ինքեան պատրաստեալ էր տեղ բազմելոյ յոյժ գեղեղեցիկ որ ես ականատես եղէ որպէս բազմեալ կայր 'ի միջի Նոցա Խրաւէր էր յոյժ զարմանալի կայր յապարան մի զարդարեցեալ 'ի մէջ յապարանի կայր գահ մի մեծագին ներքոյ ոսկեայ վրանի, և հրամայեաց ամ Նախարարքն և երևելի վաճառականք բազմին 'ի հայեակ կողմն գահին, և աջակողմն էր պատրաստեալ տեղի բազմելոյ վասն Ջաքիմ խանին և իւրայնոցն և յորժամ Ջաքիմխանն եմուտ ներքս ինքն եւ 'ի դահէ իւրմէ կալաւ 'ի ձեռանէ Նորա հրաւիրեաց Նմա 'ի միասին բազմիցեն 'ի վերայ գահին և Նա ոչ էառ զանձն արարին սակաւ խոստակցութիւնս և ապա Ջաքիմխանն սկսաւ ասել այսպէս տէր գահդ զայդ տէր ամէն շնորհեցաւ քեզ ոչ դէպ արժանաւոր բազմիլ 'ի վերայ գահիդ բայց 'ի քէն և ապա Խազմեցաւ 'ի վերայ գահին և հրամայեաց պատել փոքրիկ գահ մի մերձ

գա

գահին իւրոյ որով Հաքիմ խանն բազմեաց ՚ի վերայ Նորա և
որդիքն իւրայնոցն բազմեցան կարգաւ, և բերին շքաւոր բաշ-
խացին անձնեցուցին որք բազմեալ կային անդ, որ այս եւ էր նշան
հարսանեաց, և յետ ընթեռնլոյ զօշարակն բերին ունկն սկսեալ տո-
կեայ կայր ՚ի միջի Նորա զարդն մի յոյժ պատուական սորա մինն ե-
դին առաջի Հաքիմ խանին որէր սռաւել հարուստ, և երկոն
առաջի որդւոցն Նորայ ըստ արժանեացն իւրեանց, շնորհեաց Նո-
ցայ ընծայն զայն առեն լծէ՝ ուլծն սկսեալ ընծայքն արժէր երեք
երուքստամն լաք հունս, և ելեալ գնացին ՚ի տունս իւրեանց ով
յառաջնորդոյն պատրաստեալ էին պալատ մի յոյժ գեղեցիկ վասն
կեալթեան իւրեանց, հրամանաւն Նադիր Թագաւորին, և հետ
երից աւուրց սկսան հարսանիս առնել պատկեցին ըստ սովորական
կանոնի իւրեանց մեծաւ հանդիսիւ և ետ իւրաքանչիւր նախար-
արացն և զօրագլխացն ընծայս վասն ընծայիցն ըստ արժանեացն իւր-
եանց և անտի հրաւիրեաց ընդ իւր բոլոր զօրացն կերակրեաց նաև
նախարարացն երկրորդ զօրագլխացն երրորդ հասարակ զօրացն ե-
արարին ուրախութիւն մեծ և Հաքիմխանն խնդրեաց Նադիր
Թագաւորէն զի լծողութիւն շնորհեսցէ Թիֆլիս քաղաքին որ կայր
՚ի արքունիս և ոչ կարաց զանցանել խնդրանաց Նորա շնորհեաց
նմա որով եղ ՚ի արքունեացն դուրս և Նադիր Թագաւորն
յաւուր միում հրաւիրեաց Հաքիմ խանին զի կերիցեն հաց ՚ի մի-
ասին յորժամ բազմեալ էին ՚ի ճաշ ասաց Հաքիմխանն որդ-
ւոց խնամեցաք և հաստատ այսու հետ լինիցիմք անքակտելի բար-
եկամ վասն որոյ շնորհեմ քեզ բոլոր տէրութեան քոյ որպէս
յառաջինէր հրամանաւ քով նոյնպէս զկամինս տէրութեան
քո՛ քեզ շնորհեցի այլ շնորհեմ քեզ իւրաքանչիւր տարւոջ
երեք լաք հունս ՚ի գանձարանէ իմէ ընդ այսու պահմանաւ որ
պատրաստ պահել երկոտասան հազար հեծելազօրս ընտիրս և մար-
տիկս և լինիցիս հնազանդ ՚ի գործս քո և յամենայն ժամ
պատրաստ լիցին զօրքդ յորժամ յղարկեմ պատուէրն ընդ ումեք
այնու դիւրաւ օգնութիւն ՚ի պատերազմին անդ և ապա արձակե-
ց այ երթալ յերկիր իւր ՚ի խնամութեան որով եհան փեսայա-
ցեալ որդին և հարսնացեալ դուստրն իւր անդ առեալ վերստին
զորդին իւր ընդ ինքեան շուեաց և գնաց ՚ի տուն իւր:

Իսկ յետ կատարելոյ զայն ամ կոչեաց բոլոր ազգն որ
էր ընդ իւր նախարարս և զօրավարսն հրամայեաց նոցա պատրաստ լինելոյ
առ ի երթալ ի Հնդստան ի Դիլլի արքայանիստ քաղաքն
Հնդկաց և կոչեաց առ ինքն զօրս ի խուզանէն բերելոյ և տուեալ գրեաց
թուղթ այսպիսի Հնդկի խանին Լաքնաւ որ յորժամ եկեալ
մեծ քաղաքս ժամանի ի խազրաքաղաքն Դիլլի տայցեն նմա առաջի
Խանն լաք ռուփին և եթէ յաղթեալ որ լիցի ինքեան առնել
և տայցեն հինգ լաք ռուփի առ խանն զծախս իւր և յոր-
ժամ կատարեաց զամ ինքն գրեաց թուղթ առ Նըրշիր խանն որ
էր երթալ ի Դիլլու. Թագաւորին այսինքն փոխարքային ոչ ոք
գիտացեալ զինչ էր գրեալ թուղթն բայց ամենք ասէին լաւ կամի
բարեկամանալ ընդ Նըրշիր խանին առ ի առնել պատերազմ ընդ
ամենքս որ են և ես ամենքի յորժամ առաջի նորա և այպէս առ-
աքեաց այլ ամ դեսպանութիւն ի քաղաք և առաքեաց քան
և հինգ լաք ռուփի գրեաց թուղթ առ Մարաթայն քաղաքա-
կի այլ և ոչ ոք գիտացեալ զինչ էր պատճառ սորայ և այպ գրեաց
թուղթ առ Մարաթայն Պօնայ զի առաքեսցեն մի ամ ի նախա-
րարացն իւրեանց ի Մըհնկփայթան քանզի կամի կռուել դաշինս ընդ
հետ ինքեանց և նոքայ խորհեալ առաքեցին նախարար մի յորժամ
եկն նախարարն ի Մըհնկփայթն ընկալաւ նմա մեծամեծ հանդերձ
և պատուով և ետ ընծայս պարգևս և ընծայս մեծամեծս և
այնպէս սկսան խօսակցութիւն առնել ի մէջ դաշանցն որ է այսպէս
որոշեալ և գիտցուք որ յառաջնում ժամանակէր ի խէրաւ է
Մարաթայեցն ինքեանց լինի մշտնջենաւոր մի երբէք հինչեսցեն զան-
ցելն առ այս ետ նոցա խանն լաք ռուփի և ունիցին զհետ միանց
բարեկամութիւն մշտնջենաւոր ընդ երդմանց և եթէ պատահեսցէ
մին կամ միւսն կամիցեն յարուցանել պատերազմ ընդ դէմ
ամենայն թշնամեաց ունիցի ազգ զօրութեան յառաջ քանզի զօրքն աղտել
մեծամեծ որ երկոքինն ի միտսն յարուցեն ի երկոցունց կողմանց զի
յորժամ զօրքեն ի նմայ թշնամեաց իւրեանց. այսպէս համաձայն
եղին գիր դաշանց յինքն անուանեալ ընդ երդմանց և առ-
աքեաց Պօնայ զի նոքա ևս ձեռնադրեսցեն ընդ երդմանց դաշնան
գիրն զայն ապա նոքայ ևս հաստատեցին ձեռնադրեալ և առաքեցին
Մըհնկփայթան և յետ կռուելոյ դաշանց ետ յմարաթայն վաւերան

Լաք բռուփիս առ ՚ի սառնել զծախս զօրացն իւրեանց. քանզի
կարծիս ունէր յարուցանել պատերազմ ընդ դէմ տէրութեան
ումեք և արձակեաց նախարարն մարաթացւոց երթալ ՚ի տեղի իւր
և գրեաց թուղթ ՚ի Հէյդարապատ առ նիզամալի խանն և ասա-
ցեալ նմա ընծայս քան լաք բռուփիս և զինչ էր պատճառ սորին
ոչ ոք գիտեաց, և անտի գրեաց թուղթ առ դեսպանն իւր մադ-
րաս քաղաքիս երթ առ նուաբ մահմադ ալի խանն ՚ի կողմանէ իւրմէ
ասայ թէ գիր պարտուց քո կայ ՚ի ձեռին իմում պարտիս յատուցա-
նել երիս քրօր բռուփիս փաշխիւն իւրով կամ յանձնես քաղաքն
տչնափլի և դեսպանն բազմիցս անգամ արար խօսակցութիւն ընդ
նմա. և նա ոչ երբեք կամեցաւ պատասխանել. քանզի ոչ կարէր
հատուցանել զպարտս իւր. և եւս դեսպան թէ ոչ կամի պա-
տասխանել և ոչ գոյ հնար յաղթուցանելոյ զգդ արար տեսանելու-
րոյ զեղեալսն ամ և այս նուաբ բահադուրն գրեաց թուղթ առ
պէշուանն Մադրասիս և խնդրէր ՚ի նմանէ առնլոյն ՚ի յանձն
նոքա ևս ոչ կամեցան, քանզի պահանջմունք նորա էր յոյժ ծանր
այսպէս ժամանակս ինչ արարին խօսակցութիւն հանապազ մեծամեծ թղ-
թով և ասեն թէ իշխանն քաղաքիս ընկալաւ բազում կաշառս եր-
կոցուց կողմանց, և ոչ արար ինչ իշխանն քաղաքիս յաւուր միում
մի պատրի առաքեաց դեսպանութիւն Միրկիպաւժան առ նուաբ
բահադուրն (որես ևս անդ էի) յորժամ եկն պատրի դեսպանն
իսկոյն հրամայեաց մնացէ արտաքոյ քաղաքին և բնակել ոչ ինքն
վըանի, և եդին ՚ի վերայ նորա պահապանս զի և մի ոք իշխեսցէ առ-
նել խօսակցութիւն ինչ ընդ նմա այսպէս մնաց անդ մինչև յաւ-
ուրս ութն և յետ ութ աւուրց երեկոյեան կոչեաց. դեսպանն ար-
ինքն արարին խօսակցութիւն իբրև ժամ մի. և եւս դեսպանն պա-
տասխան թղթոյն արձակեաց երթալ ՚ի Մադրաս. և գրեաց հր-
ովարտակ առ ամ տեղիս որ անցանելոց էր դեսպանն մի երբեք իշխ-
եսցէ մտանել. քաղաք ինչ ընդ անցս ճանապարհոյն և դնիցեն ի
վերայ նորա պահապանս զի ոչ ոք առնիցէ խօսակցութիւն ընդ նմա
մինչև ժամանելըն երկիրն իւրեանց.

Այսքանս բաւական համարեցաք վասն երկայ ազգ Մարաթիս ընդ-
երգողացն և զմիացորդ ան մինչև ցաւուրս տպելոյ ՚ի յետև-
եալ Աւդարարիչս.

[illegible] թեան,
[illegible] թեան։
[illegible] թեան։
[illegible] Տէր Թադէոս Տէր Ս[illegible] եան։
[illegible] րէ։
[illegible] հարէ։
[illegible] արէ։
[illegible] ցէ։

Սու քեզ քաղցրաձայն նորոգ բարուն նակ,
ողբոց դեռաբուս և միջահա սակ,
բարեկամ կոչեալդ մերոս Նոգդարա բի,
որ ես քաղցրաձայն և սրբ լուս նակ։
փուշ քնաքերայ բանիս դու սիրով նա մեա,
և եւս առաւել զքեզ մխիթա րեմ,
զի շնորհն ԱԾ ՚ի քեզ տեսա նի,
և է մինալոց ընդ քեզ մորա կա։
Քանզի քաղցրաբան աուլթինդ ձար տար
՚ի բանի գովեալ ասեմ ան վր թար,
թէ պէտ ես զոլով քիմար և տը գէտ,
սակայն ձանաչեմ զի է քաջ քար մար,
Իբրեւ խրբատ գերաշ[illegible] և լեսու ած,
՚ի հոգալ զներքույն և ը զ կասոս բած,
երբեմն լսա զքունոց վերաստանու թեան,
ձախսաբանութեամբ մի ընդ մի մանու ած,
Տեսանի զ ծառդ ՚ինոր հասա կի՛։
խիտառ խիտ պտղօք տեսլեամբ զուարձա նի՛
և որ ձաշակէն լինի զ մայ լեալ՛
զի է քաղցրաշ[illegible] հասով նա[illegible] նի՛
Քո[illegible] եր ջոնկութ իւն է այս հաւոկա պէտ՛։
զի ջանաս բարուց ընթերցողա պէտ՛
թէ և հասակ քոյ է ՚ի մանկու թեան՛
այլ ջանքես զխրատ ալեւորա պէտ՛

Վասն

Վասն այն երջանիկ զքեզ կոչեմ ա — սեղ :
զի բանս իմաստնոյն այս լինա փկոյ — ել ,
զի սոսկ ալիք ոչ թէ ծերու — թեան ,
այլ իմաստութեան արժանի է զո — վել ,
Մի թէ որ ծերնէ է 'ի չափու — թեան ,
եթէ ոչ ունի զհոտ իմաստու — թեան ,
տես զդանիէլ զի ջահել մա — նուկ ,
և դատապարտեաց զծերսն չարու — թեան ,
Արդ զայս գովութիւնս ոչ ես եմ քեզ — տամ ,
Թէ ոչ արարմանցդ ես ուրախա — նամ ,
զի չէ հասարակ 'ի բնութեն մար — դոյ ,
գոլ ժուժկալ և հաւատարա — կենամ ,
Տասանեմ ահա զի ամենք ան — ցին ,
'ի յաղթարարին բանք քոյ ոչ ան — ցին ,
իրաւի տխրիմ զի արդ ոչ ե — դեն ,
և եմ տարակոյս մի թէ ոչ տպե — ցին ,
Նկատեա 'ի քում տրամախոհու — թեան ,
և լեր հետևող նախնեաց սաւու — թեան ,
Թէ որ հանճարեղ և է իմաս — տուն ,
պարտէ պարապիլ յուսաջնորդու — թեան ,
Իրք կամ թէ պարտին որք են քնչա — ւէտք ,
'ի հոգւոյ զաղքատս որոց իւ — պէտք ,
թէ և բան քարից լիցեն զա — զան ,
այլ միոյ կշռոյ հարկիւ լիցեն — մէտք ,
Այլ և երկայնմոյ ճանճէ մեզ նա — մել ,
նոյն օրինակաւ և մեզ նշմա — րել ,
զի յուսայ գնդակ մի գոլով ան — բան ,
'ի սոսն երկնաւորից լինի որպէս — թել :
Յերբ 'ի նուաճարս շարունա — կի ,
դողանջէ կձայնս քաղցր եղանա — կի ,
և որ ունկն իր լինի նոյն ձայ — նից ,
բ զ մայրէ հողբին և փառաւո — րի ,
Այսպէս և բնութիւն մարդոյս հաւա — սար ,
նախ քանզի ուսանիլնէ իբրև — զքար :

Ջերմ.

Մերձ որ կոտանեան հարաւ մանրա — պէս ։
Մայն ժամ յարգարելի իբրև սայլա — քար ։
Նորա քեզ պատրաստեալն կարեմ հատա — տել ։
Եւ եթէ պակասիս զոր կարաս ցրու — ել ։
Զի որ քոյն տնկեալք յարապէս գո — չեն ։
Եւ որք ձառնահասք պարտոն կերա — բել ։
Թէ պէտ էն աղգք մեր հաւատար սո — վեալք ։
Եւ յաղթատութեան եղն մայժ ԼԸ — քեալք ։
Զի ոչ էր մեզ Տէր կարկառել զ — շնորհս ։
Այլ [illegible] ազգաց օք լինիմ թալկա — ցեալք ։
Դասեամ զոր ունիմք զայն պարտեմք ցրո — ւել ։
Խաղաղ լեռլոցն և մխիթա — բել ։
Մինչ և ծագեսցէ Տէր զԼոյս շնոր — հաց ։
Ի յոր նորընծանէս մեզ զօրացու — նել ։
Սէ իմաստնոցն եղբարց գրեան յարա — պէս ։
Եւ խնդրեմ զանմիջէ նոյն ձեռա — պէս ։
Զի [illegible] մարդոյ չարին հաստա — տեալ ։
Ոչ կարէ փութով առնուլ խոկա — պէս ։
Զի [illegible] տեսողք բանս ծլծաղ — լի ։
[illegible] կատարեցնո — դի ։
[illegible] բառ իւ սանձկա — կան ։
[illegible] հագար դենա — րի ։
Իսկ որ փանձառէյին էր աղգէ պար — սից ։
Որ հարար զ խնար է նոյոյ բա — ւից ։
Եւ [illegible] մեծարդա խօ — սի ։
Եղ [illegible] ընկուց կող — մից ։
Զի [illegible] պարսկին էր անէր հոգոր դե — նար ։
Մին [illegible] հիւն տի — մար ։
Լեզուէս երկրացւոց ասաւթիւն էր — մի ։
Առ [illegible] չէին ոչ բերէր մայ — մար ։
Իսա այս դարմ լուծնէ բա — րի ։
Այլ ոչ միանձնամ մնալ անա — րի ։
Զի եւ ծէ նեռքպա թուր խօսն — դակ ։
Այլ և յետոյ լեզ բարբառ չա — րի ։

Ի բնութեան մարդոյս անհանդուրժե | լի,
գան բաղում դիպուածք որ ոչ ըմբե | րէ,
այլ համբերութիւն իրէ խիստ նեղ | հակ,
որ հասարակից կրել չէ կարե | լի,
Բայց որք համբերեն նոքայ նմա | նեն,
նորահրոյն ծառայ որք պտղաբե | րին,
լաւ բանի փրկչին մերոյ Յիսու | սի,
թէ համբերութեամբ զհոգիս ստաս | ցեն,
Երդ այս բանական քեզ համարե | լով,
բանս իբրև զծաղիկ քեզ ընծայե | լով,
եթէ վրիպմունք ինչ երևես | ցի,
ձայն ուղիղ մտածեա գրչիս ներե | լով,

Ողջ լեր ։

Պրէդոր Մարգար Խուդաբաշ համարձակիմ յայտնել հա-
սարակութեան զի ձուլածոյ բնական նմանութեանց և
տեսարանք. խորապէս զանազան քաղաքացն այնոցիկ որք յառաջա-
գոյն բացեալ կայր ՚ի յայգում մատ Մարկէ այժմս բերեալէ
՚ի սեաւ բերդն մադրասու ՚ի տանն յորում նախապէս բնակեալ էր
մատ Ուլքինսէնք օրինակեան յատկութիւնք ձուլացուցոյն այս-
օքիքեն ։

- Լուիս վեշտասան երրորդ թագաւորն Ֆրանսիայու
- Որդին նորին Դոֆին
- Էղբայրք նորին կոնտ պրովէնս և կոնտդէ արտոյես
- կանայք ՚ի վեր կոնտացնս
- Դքսուհի Պօլի գնայ
- Յովսէփ Երկրորդ կայսր Ալէմանու
- կոնդ նօրթի կայսր Ռուսիու ։
- Ֆրէդրիկ թագաւոր Պրուսացւոց
- Հէնրի Չորրորդ և Երկրորդն Իւրսուլ
- Մարքէզ Լաֆայէթ Ցիշխան Ֆռանսու
- կոնտ Միրաբօյ մինն ի Առաջինկայ Նասիոնալ կոնվէնսիոնի Ֆռանսայու
- Նէքէ Մրվոլի տպ ՚ի վերնս
- Վօլտէր և Ռօսոյ Դերայ յուզանկ յեղինակ այսինքն գրողք գրեանց Ֆռանսայու
- Պէտիոն իշխանապետն Պարիսու

բովանդակներն ժող ձուլացուք և այնքան կարելի արվեստիւ յօրի-
նեցեալ մինչ զի նմանին բոլորովին նախայգապատկերացն նոցին
և են զգեցեալք սովորական զգեստս իւրեանց և բազմեալ ի
նեղանոյ ։

Նմանութիւնն բանտին Պարիսու որ կոչի Բաստիլ որոյ ներքոյ
տեսանի զգլուխն Ֆուլօն երկրորդեն Ֆռանսոյ և նմանի գլխոյ
նորոց յատեցելու և արեանն նորոյ հոսեցելոյն երկիր ։
Մեծ Քաղաքն Լօնդօնու երկայ կերպ և զծրպքունս ՚ի խլայր կար-
մինջուն

547
[illegible] երևելի և այնքան գեղեցիկ որպէս թէ տեսանէր իք զընդալման
տեղեն .
Մեծ Իշխ. ճեցիս Սուրբ Գօղայի 'ի Լօնդօն 'ի Գաւառէ բլոս այսուբիկ
[illegible] տեսանել լինէր գաղտնութիւնն Լուսնոյ 'ի վերայ պար-
պայ [illegible] և այնքան [illegible] մինչ ոչ կարէ իք տեսանել [illegible]
գոյն [illegible] հարկեստաւորն .
Քաղաքն Փարիզ ամ. վայ. ել շուլթ [illegible]
Քաղաքն Տէնէս զՍուրբ սանից երկրին և տեսանելի լինէր Պարտուայք և
Տէրութիւնք 'ի դրունս նորին
Մեծ Քաղաքն Հռոմ թէ յաւուր և թէ նորոյ 'ի յաւուր [illegible]
[illegible] Պալատն Հա[illegible] [illegible] և Մեծ Պալատ մի Դատ-
ատանի զՊալատն [illegible] միջ Հռոմ
Զաւէրծութիւնն 'ի Վէնետիկ և զկորուստ Նաւուն միոյ 'ի
գետն [illegible] տեսանէ [illegible] մի [illegible] 'ի Նաւահանգիստ
[illegible] մերձ նոյ .
Իսն [illegible]
Նորին [illegible] 'ի Հռոմ .
Քաղաքն [illegible] .
Հռոմէ 'ի կողմն Սան Ֆիլիպ .
Ճանապարհ [illegible] ի բանից [illegible] .
Զ[illegible] [illegible] զամս նմա
նութեան [illegible] .
Կատէլն Ուպոսն [illegible] .
Սուրբ Պ[illegible] Զ[illegible] 'ի Հռոմ .
Քաղաքն [illegible] .
զՀռ[illegible] Յի[illegible] Գ[illegible] .
Քաղաքն Նապլէս .
Իսկ պատրաստութիւն [illegible] թէ Հասարակաց
յետ Յամփրոյ [illegible] երրորդ օր ամսոյն երկինս 'ի [illegible]
[illegible] երեք [illegible] և [illegible] ժամուն մի
[illegible] ժամ , նոյն և [illegible] որ [illegible]
[illegible] զնոյն [illegible] մի օր [illegible]
'ի [illegible] Գէորգ Մարգար Խաւ[illegible] զի [illegible] նա մ-
[illegible] .

Վասն տեսանողաց զվիճակս յաստատեալէ զի ով ոք որ ցանկայցէ մնանել 'ի տեսութեանն պարտէ ունիլ վիճակ մի, զի լծայց կայնի ոչ լծողուն նմա 'ի նեբս, և զինն իւրաքանչիւր վիճակին մին հան տասն ղ, և վաճառի վիճակն 'ի մի և նոյն տանն Ցարկաւոր համարէ յաւել ևս կոյանել զի ասացեալ տեսութեանքն ճառայեցէն ասա մինչև զվերջ Արտամ ամսոյն և յետ այնու առա-քելոյ կոյս երկիր :

Մադրաս ամսոյ Դամս 30 : Ցամի Տեառն 1795 :

ԱԶԴԱՐԱՐ

Թէ և յամրոյս հրատարակեցաւ զանազան լուրք Եւրոպիոյ՝ սակայն այնքան կարօղ զկերպ խօսին մինչ զի ապշիմք թէ զորն արդեօք հեռուն արկցուք ընծայել Ցաւզդապարոջս, վասն որոյ զուգադրելով յաճախագոյն միայն այսքան ասեմք՝ զի Հրատարակեն 'ի կարգէ լրատու թէ՝ Ֆրանսու տարաբախտ Թագաւորին եղբայրն հրատարակեալ է 'ի Վերօնիայ Թագաւոր Ֆրանսիացւոց. նա և ս լուր Անգղիացւոց յաղթեալ է քանիցս անգամ Ֆրանսիացւոց 'ի պա-տերազմին նաւացն : և ևս լուր Ռուսաց միաբանեալ է ընդ Անգ-ղիացւոց ընդդիմանալ ընդ Ֆրանսիացւոց, և խոստացեալ է յուղար-կել զանազան նաւք պատերազմական 'ի յօգնութիւն Անգղիացւոց :

Զայս ամենայն չէ յայտնի ինձ ստուգութիւն յա-սարակաց, բայց եթէ այց արասցէ Տէր ողորմելով տալ խաղա-ղութիւն բոլորեցունց, և վասն որոյ աղօթեսցուք ամենեքեան փափագ-մամբ :

Զանազան յարկս զոր հաստատեալ են 'ի Ցէյլոնեան, որոց մինն ասէր տալ 'ի գլուխն է, զոր ասէին պարտէ այս ինչ յարկ տալ, զայդ յարկապահանջութիւնն յանձնեալ են 300,000 : պօն ստակօք, այսինքն 750000 : յուն ասողի, ըստ ազդարա-րութեանն կալէթոյ :

Ապս

Ապստամբ որդի Նորին բարձրութեան Հիւքամալէ՝ անկեալ է ՚ի ձեռս հօրն իւրոյ, զոր բանդարկեալ սպասէ զթագաւորութեանն հօրն այն՝ զոր ապստամբեցուցեալ էր ։

Երկու նաւակք արձակեալ են ՚ի Կալկաթու. առ Ինարիս բեռնեցեալ բազում մառանօք, արծաթոյ լցեալ մին լիք ռուփիւ, ընկղմեալ են, և ոչ ինչ է զերծեալ ։

Յանոյս կրասարակեցաւ լուր ըմբռնմանն Քօչինու, յայժ սակաւ արիւնհեղութեամբ ։

Մէրձ քան զՖրանսիսք մտեալ ՚ի նաւակ մի ՚ի կղզւոջ կաթայ, առաջացեալ են առ նաւ մի փոքրիկ անուանեալ Հկռնէր ջիկէտ, և մտեալ ՚ի նաւն որսք և սպրեալ, յետ որոյ յուղարկեալ են զմեկնիցն առ ցամաքս պահելով նաւավար մի միայն, առաքանական ՚ի փախուստն եղեալ, յետ կրասարակելոյն զխաբէութիւնս նոցա, արձակեալ են այլ խմն նաւ մի պատերազմական պատրաստութեամբ զհետ նաւոյն այն, զի եթէ կարելի ըմբռնել զայն ։

Մեծամեծ բախտն Էքսչէնջի վիճակարկութեան 10,000 յունն անկեալ է սամաւտարցն նորին վիճակարկութեանցն, և 5000 յունն ցզօբասուն Պարոն Կասիմ բանակապետ նորին բանկին ։ Եւ վիճակին Անէյիլուծ վիճակարկութեան 15000 ։ և 10000 ։ յունն անկեալ է առ զերկուս անձինքն զոր առեն զ ՚ի մէջ յորկութբութեանցն, և 5000 յունն ց միաբանութեան մի, յորս կան նախատարքնեն Պարնայ.ք Սորդիս Ծկատուր, և Ջան Դէմօսյոն ։

Եկք և Ելանելոց Նաւաց ։

Ամսոյ	Նաւն	Նաւապետ	
11 եւ	Էլիզա	Դիլն	առ ծովն
15	Թադտայրսար	Պարկէր	առ մոռ. չլիքանիքըն
19	Կէօբէն հէրմ	Բէլու	առ ծովն
25	Նիկօբար.	Ջօնս	առ կալ կաթայ

Յօդուած գրեալ հոս գրեալ ի Պօղոսյա, ի Թուին 1795 : Նոյեմբ : 15 ին

Սրտամաշութեամբ ծանուցանեմ Հայաստանեայց և 'ի կող-
մանց մերոց լուրն ըստ խնդրանաց. այս որ Ներքենի պետն
Պարսից այս 5 և 6 ամիս եղև որ մին կէս լաք զօրք և բազում
պատրաստելեօք խաղացեալ է ի Հատրբէջան հասեալ 'ի Դարվէժ և
զօրքն խաղացուցեալ է 'ի վերայ Շուշայու ամրոցին և մասն մի 'ի
Երևան և անտի կամի է տարեալ գնալ 'ի վերայ Տփխիսայ և
Վրաց և լսեմք ևս թէ Վրաց Արքային յառաջ դուռութ Մար-
դոյն 25 հազար զօրք 'ի Երևանայ բերդնէ ամրացեալ և անդ-
րնդ Պարսից պատերազմ եղեալ փախուստեն դարձուցեալ և 8
հազար պարսիկք 'ի սուր սուսերին մաշել և Պրն ———— ն
Վրաց մեր թէ Հիսսիանոց օգնութիւն չի եկեալ, և Պարսից
զօրքն կոտորելուն կրկին Ներքենին արիական զօրութին շտե-
պեալ մէջ մենմնալով հառաջացեալ է 'ի վր Շուշայու բեր-
դին զի անդ յարձակեալ գնացէ 'ի Ներս, բայց այս լուրք 'ի
Հաղդադայ ունիմ գրով ծանուցեալ և ոչ 'ի մերս կողմանէ գը-
րոց, և 'ի շօշու մերումս ևս գրով լուրք որ Հայաստանայ 5 : 6
հազար տուն քշեալ տարեալ է որ յղէ Աղահանն մեր, Բայց
այս ևս 'ի կողմանց և Բապելանէ լուր ոչ եմ առեալ թէ հաւաս-
տի է թէ ոչ, բայց յոյժ տխուրեմ և աւաղեմ կեանն մեր զի
երկրորդ Շահնազի պատահումք վաթար քան զայն. աղաչեմք
Աստուծ զի այց արասցէ և սուտ լիցի, բայց խելքի փոքր մտերիմ
ներկայս 4 : 5 աւուր գրով Բապելանի ուրախարար լուր և գիր
Բեդդայ որ գրեն թէ Թագուհին Ռուսաց Շնորհէ տարեալ 30
հազար ասկար հղեալ է 'ի Թիփլիս օգնութիւն և նոյն չափ ևս
կգրեն թէ գալոցէ, և զօրք Վրաց Արքային գրեն թէ հաղթե-
լոցէ Ներքենուն և զօրացն, յուսամ հաստատ լիցի և ցանկութ-
եայ և իմ կատարելոցէ թէ թվ հաստատ լինի մինչ այժմ նվի-
խաչն ևս հերևաց և Արքաղամապետէն ևս գիր չեմ գտած յու-
սամ մօտայ գտանել և այնու յետ ինչ լուր լիցի ծանուցանելոցեմ
ձեզ ԱՃ աւետեօք :

ծն

Ծնունդ

՚Ի 6 Երրորդ ամսոյս ծնաւ Տիկին Հռիփսիմէ ամուսին Գէորգայ Յարութիւնեանն Որդի մի ։ Իսկ ՚ի 23 երրորդի մկրտեցաւ հանդիսօք՝ և կոչեցաւ Յարութիւն, որոյ կնքահայր էր Պարոն Բաղդասար Սարգսեանն ։

՚Ի 9 երրորդ ամսոյս ծնաւ Տիկին Կատարինայ Յովհանջան Յովհաննէսեանն Դուստր մի ։ Իսկ ՚ի 26 երրորդի մկրտեցաւ և կոչեցաւ Մարիամ, որոյ կնքահայր էր Տիրացու Յակոբ Աղազարեանն ։

Մահ

՚Ի ներ ամսոյս վախճանեցաւ Տիկին Եղիսաբեթ Գրիգոր Մարգար Խալդարեանն. զոր ՚ի տկարութեան իւրում վերստին դարձաւ առ գիր սեփական հաւատոն լատինացւոց, և թաղեցաւ ՚ի նոցին Եկեղեցւոյն ։

՚Ի 29 երրորդ ամսոյս ել յաստէ Սրբակրօն Տէր Գէվորգ Տէր Մկրտչեանն առ Մուշլիբանդարն յամպաւ, վասն տկարութեան իւրոյ, յաղագս փոխարկութեան օդոյ ։
Նա և պարոնք Աբրահամ Մուրադ և Յովհաննէս Յուսէփեանն առ Մուշլի բանդարն ։
Ամսոյս 16 երրորդի եկն աստ Պարոն Բաղդասար Հաֆտաննեանն ՚ի Մուշլիբանդարս ։

Ներքոյ գրածս մադրասում ծախուելիք բանկոյի ապրանաց և ոսկեղինաց
քանակութիւնայ դաւմոյ ամսոյ 28 երին Փիպիրին 1795.

(Արծաթեղինաց գինքնէն): 42 րուփ

Թանուկի լէվ ավալ ապրիշումն որոյ կէսն Չարմակ լինի ֆի դիարն . . 40
Եւ . . գօյումն : . չորսէն Ա բաժինն Չարմակ լինի . . 38
Եւ . . սէումն . . տասնէն . 35
Եւ . չորումն . . բոլորն դէ դեն լինի . . . 33
Մոյ ուրնէրին բոլորնաւալ եկէսն ճարմակ և կապն եւ իւրնէ լինի . . 30
Եւ . . չորսէն մին բաժինն Չարմակ . : . 27
Եւ . դօում ունենոյ եօթնէն մին բաժինն . 25
Եւ . . կապն եւսչուանով լինի կապած . 24
Ուաղնաչարայ ցեղն դօում չունենոյ կապն իւրնէ լինի կապած 23
Եւ . . դօում ունենոյ . . 21
Հերփուրի երեք նախի կայնոյ ապրիշումն . . . 27
Սէտապատի մին նախի ապրիշումն . . . 25
Եւ . 2 21
Եւ . 3 12
Մուխտայ ալորած ապրիշումն 9
Եւ անալորած եւ . . . 4
Դօում աաղնաչարի ապրիշումն . . .

Ճօթեղինաց գինն

Զօլանդղի 70 թօլանոց փուշակի փանջ բռանկի ջէլին ֆի քուլին 100
Եւ 60 90
Եւ 55 70
Եւ 50 60

նս 45 ավազ բալուշէրի փուշակին	55
նս 43 դօում	50
նս 40 սէուին	44
նս 38 չարուին	38
նս 45 միրզայիուրին	50
Միրզայիուրի կարմիր ջէյլին	30
Դուհրի ավազ ջէյլին	60
նս դօուին	55
Սէդաքաղի Նաքաշին ավազն 4 ունկըն բարակ խամ է ր ունենայ	16
նս դօուին	12
նս սէուին	8
Օրանկշային ավազն 40 ձեռնին	26
օվրանկշային դօուին	23
օվրանկշայի սարին 50 ձեռնի	50
մալդիու զուլթնին 20 ձեռնին ավայն	30
նս 20 դօուին	26
փուշակի քամթարիդար 12 ձեռնի դուլթնին ավայն	22
նս 12 դօուին	18
նս առանց քամթարի 12 ավայն	18
նս 12 դօուին	15
նս 10	12
մալդէու ալաջէն ավազն ֆի քուռուին կէսն մարինուր քամթ րիդար լինի	42
նս հասարակն	34
նս ալաջայ սարին 50 ձեռնի ավայն	55
նս 50 դօուին	46
նս 50 սէուին	40

377

Թէմպի տափաթին ավալն 10 ձեռնին	ֆի քուռուշ	24
Եւս . դօյում 10		20
Եւս . սէյում 10		16
Փուշակի սըստըրմանիպաղըլխն ավալն ֆի 15 ֆարդինն		45
Եւս . . դօյում		40
Եւս . . սէյում		21
Միրզափուրին		18
Ջափոյ աղլըխն ֆի 7 ֆարդինն		28
Ջափոյ սարին 16 ձեռնին		29
Եւս . 14		26
Սէիդապատի բուլթադարին 16 ձեռնին		90
Եւս . սարին 16 ձեռնին		150
Քաղվի շիր շաքարն ավուրն		40
Եւս . դօռուն		35
Սուսին		20
Թէմբէլ 20 ձեռնի սարին $2\frac{1}{4}$ ձեռ լէնկքին		60
Եւս 18 Եւս		56
Եւս 16 Եւս		45
Եւս 14 Եւս		34
Գօլբադանն		27
Մունկադօլթին 10 և 8 ձեռ ձիքս և $2\frac{1}{2}$ ձեռ լէնկքին		19
Եւս . 8 և 6 ձեռ ձիքս և 2 | ձեռ լէնկքին		13
Եւս . 6 և 4 ձեռ ձիքս և $1\frac{7}{1}$ ձեռ լէնկքին		11
Ջաշմայ բլբուլ 20 ձեռնի սարին		50
Եւս Եւս 18 ձեռնի սարին		45
Եւս Եւս 16 ձեռնի		40

մունկասարին 20 ձեռնի 32
մունկասարին 18 ձեռնի 28
մունկասարին 16 ձեռնի 25
ջօռայ մունկասուլթին 6

(Ուղ և Թէլէգինաց գինն)

բանկալու ուդի Ֆի քանդին այոլնդքն 500ռաժ լին 20
մադրասիս ուդի 30
կոնչլթի լճէլն 21
գէնաէդարչալի Թէլն 19

(Նայէջեղինաց գինն)

բանաճալու շաքար ափալն Ֆի քանդին 17
Եւ շաքարին դոռաճ 14
Եւ դուռն 9
Եւ կարմիր մուստարան 4
Եւ սաւմէլթին 7
Եւ ժիրէն 25
Եւ շոր տարալն 16
Փիփէլն 50
Եւ փիփէլին փէրն 20
ափալ ռաճամարի բրինձ Ֆի գարոին այոլնդքն 9256 և կէս ռաթլն . . 90
դօթուճ 80
կարէասին բրինձ ափալն 65
Եւ դոռաճ 55
Եւ սէռաճ 45
կոնձրիթն 80
նօխուտն 55

փալժ տասյ պղնձ	50
կանանչ գալն	45
յժուար գալն	50
և ս կոտրածն	60
քուն լթին	60
գնդայ չօլի ցորենն	90
գուգիւ	65

(չինու ապրանաց գինն)

չինու ամէն կուկոն ապրշում ֆի փիքուլն ֆ 133 ռաթլն 33 տուկրեն	225
և ս դօուժ	190
և ս սէ ուժ	90
և ս չարուժ	80
և ս քանդն ֆի քուռին	8
և ս 45 փէքլթ ի սիտին կրմիր ֆնչ Ճղին կտա ղումզի սէվ և Յրմկ ֆի թանն	18
և ս 45 փէքլթ ի վերոյն գոյնով սիտին ֆլորն ֆի թանն	16
և ս 35 և ս լուստրին	10
և ս 35 և ս և ս ֆլօրն	12
և ս 45 և ս դամասկն	16
և ս և ս պինկինն	6
և ս և ս սայթ այ սայէն	5
և ս և ս պիլամ	2
և ս և ս ֆալօ զուռն	5
և ս թուլթունակն ֆի քանդին այսինքն 500 ռաթլն	28
և ս ժիպակն ֆի փիքուլն	40
և ս ապրշումէ չաթրին ֆի դանէն	1

Մեծ գալերն ֆի 100 դանէն	12
եւս քաղաթէ	9
եւս փոքր եւս	65
չինու ավալ չինվինու Ճարմակ մալին ֆի քանդ լին	50
եւս գօսմ	
(փէդուայ ապարանաց գինէ)	100
Մամ ֆի քանդ լին	55
գալայլին	15
բիջերմային ֆի մին քանդ լին	30
այգեդէն ֆի քանդ լին	2
Ճիան կաշին ֆի 100	27
քալթն	2
լեչկեէպասուն ֆի ուաթըն	30
ֆօրալ տախտային ֆի 100 դանէն	20
գարան փայան ֆի դանէն	6
շինչիր տախտային եւս	1
տախտայի քուլէ թէլի ֆի հինգ փարին	160
աւալ մարֆին ֆի քանդ լին	180
գօւմ եւս	90
սէւմ եւս	60
չարմ եւս	28.
ագն եւս	
(Մու չկիբոնկարակ պալրանաց)	35
քուլէ հալգին ֆի քանդ լին	7
Ճիլի	
ճամանայ լծայալ ցորէն 9256 ուալթլանաց գալսին	140
ավալ լծալծանն ֆի դուզին	5
գօսմ եւս 3	2

Ամսաթիւք Յուլեան	Հռոմայեցւոց ամիսք	Ամսաթիւք Գրիգորեան	Ամիսք	Զոյգք	Աւուրք եւ Տօնք	Տօնք Սրբոցն
15	Նոյեմբեր	16	Քաղոց	1	գկ Ուրբաթ	Պաս
16		17		2	գա Շաբաթ	Առաքելոյն Անդրէի եւ այլն
17		18		3	գկ Կիրակի	Բարեկենդան Յիսնակի Պահոցն
18		19		4	ած Երկուշաբաթ	Պաս
19		20		5	ակ Երեքշաբաթ	Պաս
20		21		6	բձ Չորեքշաբաթ	Պաս եւ Տօն Սր̅ Ածածնի երից ա"
21		22		7	բկ Հինգշաբաթ	Պաս
22		23		8	գձ Ուրբաթ	Պաս
23		24		9	գկ Շաբաթ	Գրիգորի սքանչելագործին եւ այլն
24		25		10	գձ Կիրակի	Առաջին
25		26		11	գկ Երկուշաբաթ	Կոստանդեայ Յուլեայ եւ այլն
26		27		12	ած Երեքշաբաթ	Ղուկիանոսի քահանային եւ այլն
27	Դեկտեմբեր	28		13	ակ Չորեքշաբաթ	Պաս
28		29		14	բձ Հինգշաբաթ	Կղեմայ Հայրապետին եւ այլն
29		30		15	բկ Ուրբաթ	Պաս
30		31		16	գձ Շաբաթ	Առաքելոցն Թադէոսի եւ Բար"
1		1		17	գկ Կիրակի	Երկրորդ
2		2		18	գձ Երկուշաբաթ	Գոնդրիանի եւ Յակոբ կայ եւ այլն
3		3		19	գկ Երեքշաբաթ	Ներ եպիս ճգնաւորին
4		4		20	ած Չորեքշաբաթ	Պաս
5		5		21	ակ Հինգշաբաթ	Հարցն եգիպտացւոց
6		6		22	բձ Ուրբաթ	Պաս
7		7		23	բկ Շաբաթ	Նիկողայոսի զինոնացւոյն
8		8		24	գձ Կիրակի	Յղութ. սր. Կուսին ի (եւ բարեկենդան
9		9		25	գկ Երկուշաբաթ	Մինասայ Երմոգինայ եւ այլն
10		10		26	գձ Երեքշաբաթ	Սպիրիդոնի հայրապետին եւ
11		11		27	գկ Չորեքշաբաթ	Պաս
12		12		28	ած Հինգշաբաթ	Եւստրատիոսի եւ այլն
13		13		29	ակ Ուրբաթ	Պաս
14		14		30	բձ Շաբաթ	Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին եւ

Լուրք Ընկալեալ ՚ի հաւատարմութենէ Պարսից ։

Որ Հայաստանայ վերայ և մեր Պարսից լուրն սակաւ ինչ ծանուցանել ՚ներքինադեան Պարսից մեծ զօրք գրել է ճակատ լաց ասկարով խաղացեալ է, ՚ի վերայ աղրբէջանայ ամբոխայ օգնելոյն Շուշայու ղալին յարեւմնու և Վրաց պետի վերէնօշատխանականութեան կայ բայց յաւսամ Վլլիք յաղթեն սոյնոյ զօրայ էսօրնաղեստայ է իր գտայ ոք 32 հազար զօր Մահմադու թագուհին օգնութիւն նայ առաքել է կոծայ և 30 հազար էլ գոլէցայ գրուման յուսամ հաստատ լինի թէ կու յաղթեն և հայաստանն կորիքեն յուսամ մեր ազգէին ազատութիւն եւս լինի և այլ լուր հաստատ չունի որ գրեմ ։

Պասրայ Նոյեմբեր 15 ։ 1795
Յովնաթայու վերինոյն

Աղայ Մոհաննէտ խանն լսեմք և Թաղդատայ գրեն մեզ թէ իւր կոտորվեալ քեաւայ դառցեալ բայց հաւաստին անհաստատ յուսամք եթէ սուտայ հաղորդ լինի զօրայ մեծ փառանայ ած կործանէ յինքն մեր մեզմէ ՚ներեալ ։

Պասրայ Թեկլայ 6 Թեկին 1795

БИБЛИОТЕКА ԶԱԱ–Арм.ССР им. А. Мясникяна